

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f ü z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XII. évfolyam 133. szám
2008. március

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti Bartók terembe

---

Gondolatok az örmény liturgiából

„... Isten áldása hulljon rád bőven,
Szent keresztjének árnyéka védjen.
Atyai szent jobb mindenkor készen.
Veszedelmekből kimentsen épen...”

Ez az idézet kivételesen nem saragán, hanem *Grigor* ahtamari katolikosz (1512–1544) *A tavasz éneke* c. verséből való. (*Tandori Dezső* fordítása.)
A szent kereszt és az Atya jobbjának = teremtő kezének az említése figyelemre méltó! A kereszt mindig nagy szerepet játszik az örmény nép s egyház életében, az ereje olyan, mint mikor az Isten teremtett. A tavasz a teremtésre emlékeztet, az élet megújulására, de egyetlen életből sem hiányzik a kereszt s a veszedelmek, melyekből Isten menthet ki.

Dr. Sasvári László

Felhívás! Írásunk az utolsó oldalon.

*Lapunk az interneten: új honlapunkon, a www.magyarormeny.hu
és a www.magy-orm.axelero.hu honlapon is olvasható.*

Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Időtöltés jó társaságban

A Fővárosi Örmény Klub februári műsorán *dr. Issekutz Sarolta*, az EÖGYKE elnök asszonyának bevezető szavai után az estet rendező Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, *Wertán Zsoltné, Kinga* köszöntötte a résztvevőket. A Magyarok Háza Bartók termében az est programja a Művelődési Minisztérium által meghirdetett *Reneszánsz Évhez* kapcsolódott.

A zsúfolásig megtelt teremben Kinga asszony megemlékezett az örmény reneszánsz kor két korszakáról. Megtudtuk, hogy a 9–11. században, majd a 11–13 században, Örményországban a kultúra minden területén a reneszánsz stílus nyert tért. A történelmi visszatekintést követően elárulta, hogy a meghívóban zenészként említett, önmagát utcai zenésznek nevező *Vonka Viktor* játékát először a terézvárosi nyugdíjasok egyik esztergomi kirándulásán hallotta. A furulyaszó a bazilika előtti téren már akkor magával ragadta őt és a terézvárosi hallgatóságát is. A kapcsolat ma is tart: legutóbb Vonka Viktor a karácsonyi műsort tette emlékezetesebbé, az egyik hallgató szerint azon az estén „kisimult a lelkük”.

A februári klubesten a meghívott vendég reneszánsz kort idéző ruhában lépett a közönség elé. Vonka Viktor megszólaltatta hangszergyűjteményét, örmény népdalokkal és reneszánsz dalokkal kápráztatta el a közönséget. Megtudtuk, hogy erre a műsorra egészítette ki repertoárját, kottáit. Amikor elkezdett furulyázni, és egy erdélyi népi hangszeren, a kavallkán megszólaltott egy örmény dalt, már éreztük, nem mindennapi élményben lesz részünk. Ugyancsak meglepődtünk, amikor egyszerre két furulyán játszott egy gregorián dallamot. A szoprán és alt furulyán, de a többi hangszerén is igyekezett középkori hangulatot varázsolni. Az internetről átvett örmény reneszánsz dalt, a Jirminget Liszt Ferenc is feldolgozta. Egy egzotikus hangszeren, a bászurin, egy indiai bambusz fuvolán pe-

dig egy angol tubadúréneket játszott el, Oroszlánszívű Richárd szerzeményét, majd később egy másik angol reneszánsz dalt, amelyet VIII. Henrik írt. Az időrendi sorrendben előadott dalok közben egyszer csak nemcsak egykori ének-

A februári klubesten nem fért több pótészék a Bartók termembe

karosok dúdolták ismerősként a Nyár van nyár című angol trubadúr kánont, amely a 13. században született. Megtudtuk, hogy a 13–15. században egész Európában nagyon divatosak voltak – nemcsak a királyi és főúri udvarokban – a magyar táncok. A kódexekben fennmaradt, hogy a külföldi zeneszerzők magyaros dalokat írtak, így a német *Pretorius* is, akitől a Lotaringiai táncot adta elő furulyán Vonka Viktor. Megismertük a reneszánsz kor egyik kedvelt hangszere, a görbe kürt hangját is. Megszólt a Magyar tánc is, amely megőrizte a korszak – a három részre szakadt Magyarország – magyar zenei kincsét, akárcsak a Lőcsei és az erdélyi Kájoni kódex. Egy erdélyi népi hangszere, a kalimbán hallhattuk az Erdélyi Hajdú Táncot, amelyet a 18. században jegyzett le Pálóczi Horváth Ádám, de a dal sokkal régebbi korban keletkezhetett. Késő reneszánsz korból maradt fenn az a 13. századi latin világi költészet megzenésített verse, amely melodikán hangzott fel. Felcsendült a Kaláka együttes Mesék Mátyás királyról egyik nótája is. Az utcai zenészből udvari zenésszé avandzsált Vonka Viktor befejezésül a nagy klasszikus örmény zeneszerző, *Aram Hacsaturján* Spartacus című operájából fuvolázott egy ismert dallamot, amely egyúttal egy angol filmsorozat, az Onedin család főcímmelése is lett.

A Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat műsora sokunknak nagy élményt jelentett, mert Vonka Viktor közvetítésével nemcsak a reneszánsz zene világával, hanem számos hangszerrel is megismerkedhettünk.

Az est folytatásában *dr. Szakra György* – Gyuri bácsi vetített képes előadáson csinált

A konferanszié Wertán Zsoltné Kinga a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnök asszonya, és akit konferál, Vonka Viktor „udvari” zenész

kedvet az idei nyár barangoló programjához. Miközben ismertette, sajátos humorával fűszerezte az Erdély-járó úttervet, amelyet a füzetben is közlünk. Programajánlójában feltárta és számba vette mindazokat a természeti és emberi értékeket, amely nélkül nem érdemes élni. A honismereti műhely szellemébe illően elhangzott Vass Albert: *Ébredj Magyar!* című verse is.

Zárásként dr. Issekutz Sarolta felhívta a hallgatóság figyelmét az Örmény Kultúra Hetének áprilisi programjaira is, amelyet részletesen külön ismertettünk.

A jelenlévők közül többen befizettek a nyári barangolásokra, és a résztvevők jóízű beszélgetések közben elfogyasztották a nem üzletből való vendégváró finomságokat, amelyekért kijár a köszönet a készítőeknek, Betegh Tündének és családjának.

Béres L. Attila

Pénzügyi beszámoló 2007

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület – Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának eredmény kimutatása

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	Tétel megnevezése	Tárgyév Alaptev.	Tárgyév Váll.tev.	Tárgyév összesen
I.	Értékesítés nettó árbevétele			0
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke			0
III.	Egyéb bevételek	6509	0	6509
	ebből: -támogatások	362		362
	ebből: -alapítói			0
	ebből: -központi költségvetési	900		900
	ebből: -helyi önkormányzati	4631		4631
	ebből: -SZJA 1 %	616		616
IV.	Pénzügyi műveletek bevételei	2		2
V.	Rendkívüli műveletek bevételei		0	0
	ebből: -támogatások			0
	ebből: -alapítói			0
	ebből: -helyi önkormányzati			0
	ebből SZJA 1 %			0
	ebből: -egyéb,			0
VI.	Tagdíjak	103		103
A.	Összes bevétel	6614	0	6614
VII.	Anyagjellegű ráfordítások	5314		5314
VIII.	Személyi jellegű ráfordítások *	778		778
IX.	Értékcsökkenési leírás	276		276
X.	Egyéb ráfordítások	178		178
XI.	Pénzügyi műveletek ráfordításai	0		0
XII.	Rendkívüli ráfordítások	0		0
B.	Összes ráfordítás	6546		6546
C.	Adózás előtti eredmény	68		68
I.	Adófizetési kötelezettség	0		0
D.	Jóváhagyott osztalék	0		0
E.	Tárgyévi eredmény	68		68

* A személyi jellegű ráfordítások kizárólag a kulturális tevékenység során az előadó-művészeknek kifizetett költségekből állnak. Az egyesületben a saját működésre – az egyesület megalakítása óta - semmilyen személyi kifizetés nem történt.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület – Kettős könyvvitelt vezető egyéb szervezet egyszerűsített beszámolójának mérlege

Adatok e Ft-ban

Sorsz.	A tétel megnevezése	Tárgyév
1.	A. Befektetett eszközök (2.+4.+6.sor)	258
2.	I. IMMATERIÁLIS JAVAK	120
3.	2. sorból immateriális javak értékhelyesbítése	
4.	II. TÁRGYI ESZKÖZÖK	138
5.	4. sorból: Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	
6.	III. BEFEKTETETT PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK	
7.	6. sorból: Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	
8.	B. Forgóeszközök (9.-12. sorok)	2046
9.	I. KÉSZLETEK	
10.	II. Követelések	22
11.	III. ÉRTÉKPAPÍROK	
12.	IV. PÉNZESZKÖZÖK	2024
13.	C. Aktív időbeli elhatárolások	0
14.	ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN (1.+8.+13.sor)	2304
15.	D. Saját tőke (16.+18.+19.+20.+21.+22.+23. sor)	2304
16.	I. JEGYZETT TŐKE/INDULÓ TŐKE	2388
17.	II. TŐKEVÁLTOZÁS/EREDMÉNY	-152
18.	III. LEKÖTÖTT TARTALÉK	
19.	IV. ÉRTÉKESÍTÉSI TARTALÉK	
20.	TÁRGYÉVI EREDMÉNY ALAPTEV-BŐL	68
21.	VI.TÁRGYÉVI EREDMÉNY VÁLLALKOZÁSI TEVÉKENYSÉGBŐL	
22.	E. Céltartalékok	0
23.	F. Kötelezettségek (26.+27.+28. sor)	0
24.	I. HOSSZÚLEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	
25.	II. RÖVIDLEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK	
26.	G. Passzív időbeli elhatárolások	0
27.	FORRÁSOK(PASSZIVÁK) ÖSSZESEN (15.+24.+25.+29.)	2304

Budapest 2008. 02.07.

P.H.

dr. Issekutz Sarolta
elnök

Udvarhelyi Éva TESSZA

„Olyan vagyok, mint egy szivacs, magamba akarom szívni az információt”¹

2. rész

Isabella Manassarian (22 éves) Örményországból érkezett. 2006 szeptemberében jött Budapestre, hogy mesterdiplomát szerezzen politológiából a Közép-Európai Egyetemen². Egy évig marad Magyarországon. Mielőtt Magyarországra jött, hét évig Egyiptomban élt. Mivel egész életét különböző nemzetközi közegekben élte, az identitás keresése fontos szerepet kapott az életében, egészen kisgyerekkora óta.

Nehéz meghatározni, mit jelent az, hogy nyugati és liberális. Nem szeretem a vallási témájú vitákat, talán azért, mert még én magam sem értem. Valószínűleg majd később megértem. Az Örmény Ortodox Egyháznál keresztelttek meg. Ez is része az örmény identitásomnak, a történelem miatt. A történelmünk a vallásról szól. I.e. 301-től kezdődően része a történelmünknek.³ Örményországban a mindennapi életben minden kapcsolódik a valláshoz. Egy örmény képeslapon mindig kell, hogy legyen egy templom. Kötelező. Ez a banális nacionalizmus folyamatosan jelen van. Nem tudod elválasztani magad a vallástól. Nem kell hogy feltétlenül hívő ortodox legyél, de azért ez mindig ott van a tudatodban, és ebben az összefüggésben is meg kell határozni magad.

Valószínűleg senkinek sem engedném, hogy kritizálja a kultúrám, az országomat, főleg mivel most külföldön élek. Amikor hazamegyek, akkor én szoktam mondani az embereknek, hogy: „Tudjátok, srácok, ez lehet, hogy nem helyes, lehet, hogy felül kellene vizsgálnotok a dolgot, mert ez valójában

nem így van”. Nagyon kritikus a hozzáállásom a hazai dolgokhoz. De túlságosan szeretem a hazámat ahhoz, hogy külföldön kritizáljam. Ilyenkor persze a nemzeti büszkeség beszél belőlem, nem annyira én. Hiszen a nemzeti büszkeség volt a legegyszerűbb kiút a kamaszkori identitásválságból. És ez valójában lassan, de biztosan alakított engem.

Már nyolc éve nem élek Örményországban, de minden évben hazalátogatok. Szeretnék visszamenni és ott dolgozni. Számomra az a világ legjobb országa. Az én országom. Persze sok mindent kellene fejleszteni. Még fejlődőben vagyunk, ez egy tizenöt éves állam.⁴ De sok minden fejlődött. 1991-ben elnyertük a függetlenségünket, az országot megtépázta a földrengés, a blokád, és azután elkezdett talpra állni. Mostanra elég jó állapotban van ahhoz képest, hogy egy fiatal államról van szó. Úgy értem, semmink sem volt, és most már valamik lettünk.

Mielőtt Egyiptomba mentem volna, a nyugati médiából értesültem az ottani dolgokról. Mit tudhatsz meg a nyugati médiából egy afrikai arab muszlim or-

szágról? Az egy sivatag, van strand, van napsütés és vannak a terroristák. Ezt hallod a médiából és ez az, amit én is hittem, amikor Egyiptomba mentem. „Hú, egy rettegés lesz ott az életem, mit fogok csinálni?” És akkor valami teljesen új dolgot tapasztaltam. Teljesen mást. Nem a strandról, a homokról, meg a piramisokról szól. És nem is a terroristákról. Az emberek egész mások. Nagyon kedvesek.

A Kairói Amerikai Egyetemen (AUC),⁵ diplomáztam de előtte még a Kairói Állami Egyetemen voltam orvostanhallgató. Később úgy döntöttem, hogy felhagyok az orvosi tanulmányokkal, és inkább politológiát tanulok az Amerikai Egyetemen. Az elmúlt két évben egyedül éltem ott, mivel a szüleim Bulgáriába költöztek. Ezután költöztem Magyarországra, ami egy nagy váltás. Nagyon érdekes megfigyelni a különbségeket az emberek között, más a mentalitás, más a felfogás, és a többi emberhez való viszony is más. Valójában ott a másság mást takar. Egyiptomban a nyugat a „más”. Az emberek ellenségesen viszonyulnak a nyugathoz, legfőképp az USA-hoz és Izraelhez. A politika nagyon befolyásolja a látásmódjukat.

Nagyon érdekes volt, mert az egyiptomiaknak nehéz elmagyarázni, hogy honnan jöttem. „Szóval te örmény vagy?” „Nem, nem, örmény vagyok.” „Román?” „Nem, nem.”⁶ Aztán azt, hogy Németország, arabul úgy mondják, hogy „alman”. Így amikor azt mondtam angolul, hogy örmény vagyok (Armenian), azt hitték, hogy csak nem beszélek jól arabul, és valójában azt

akartam mondani, hogy német vagyok. „Ah, oké, német.” „Nem, nem vagyok német, örmény vagyok. Az ország a volt Szovjetunióhoz tartozott.” Erre ők: „Volt Szovjetunió? Oroszország, igaz?” „Nem, teljesen más.” Ha sikerül elmagyarázni, akkor végül nagyon pozitívan látnak téged. Az oroszokat nem nézik jó szemmel, így nem jó, ha összefüggésbe hoznak velük. És nyilván amerikai sem akarsz lenni Egyiptomban. Amikor kiderítették, hogy honnan jössz, meg akarják érteni, ki vagy, miből vagy. Ha beszállsz egy taxiba, biztos lehets benne, hogy a sofőr Örményországról fog kérdezgetni.

Ami a mentalitást illeti, Egyiptom közelebb áll Örményországhoz. A magyarok mentalitása inkább európai, mint az örményeké. Nem azt mondom, hogy teljesen egyformák lennének, mivel egyáltalán nem, de ami a családi értékeket és a társadalom patriarchális berendezkedését illeti, közelebb vagyunk Egyiptomhoz, mint Magyarországhoz. Örményország nagyon keleties. Sok minden van, amit Egyiptomban magaménak tudtam érezni, más dolgokat pedig elutasítottam, például a nemi szerepekhez való viszonyukat és a társadalom nagyon erősen patriarchális jellegét. Én nem úgy gondolkodom, de részt kell vennem benne. Nem zárhatod ki magad a társadalomból, ahol élsz. Különösen igaz volt ez, miután a szüleim elmentek és én egyedül kezdtem élni. Nem különülhettem el. A dolgokat nőként tapasztaltam meg. Egyiptomban nőnek lenni nagyon nehéz. Férfinak lenni jobb. Például, ha egy vízvezeték-szerelő dolgozik a lakásodban, mert elrepedt egy

cső és amikor megpróbálsz elmagyarázni, hogy mi is történt, valószínű, hogy inkább egy férfira hallgat majd és nem egy nőre. Ha nő vagy, nem vesz komolyan. Sokáig próbáltam elmagyarázni egy vízvezeték-szerelőnek, hogy nem az a cső repedt el a szobámban, hanem egy másik. Nem figyelt rám. Akkor hívtam egy barátomat, egy fiút, ő megmutatta neki, és így már működött a dolog. Egy hónapig próbáltam a portásnak elmagyarázni, hogy nem szeretem, ha a szemét két napig ott van a folyosón. „Bűzlik, vigye el minden nap!” Semmi reakció. Míg végül a legjobb barátom apukája kérte meg őt. A férfiakat komolyabban veszik.

¹ Az interjú 2006. november 27-én készült.

² A Közép-Európai Egyetem (Central European University, rövidítése: CEU) az Amerikai Egyesült Államokban és a Magyar Köztársaságban akkreditált budapesti székhelyű felsőoktatási intézmény, amely posztgraduális képzést nyújt a társadalomtudományok, a bölcsészettudományok, a közgazdaságtudomány és a jogtudomány terén. Az intézmény kiemelten foglalkozik a tár-

sadalmi változások interdiszciplináris és összehasonlító kutatásával, a nyílt társadalmakba történő átmenet modelljeinek tanulmányozásával, valamint a nem nyugati fejlődési típust követő demokráciák elemzésével. Forrás: www.ceu.hu

³ I.e. 301-ben Trdat, örmény király a kereszténységet kizárólagos államvallássá nyilvánította, és ezzel Örményország lett a világ első keresztény állama.

⁴ Az Örmény Köztársaság 1991. szeptember 23-án nyilvánította ki teljes függetlenségét a Szovjetuniótól.

⁵ A Kairói Amerikai Egyetemet (AUC) 1919-ben olyan amerikaiak alapították, akik magukat a közel-keleti oktatásnak és szolgálatának szentelték. Forrás: <http://www.aucegypt.edu/>

⁶ A két nép megnevezése angolul egy kicsit hasonló. Örmény angolul: Armenian. Román angolul: Romanian.

*(Megjelent: Vándorok kultúrák között
Az interkulturális tanulásról külföldre
készülő fiataloknak
Budapest, 2007 c. könyvben)
Folytatjuk*

Fővárosi Örmény Klub

2008. március 20. csütörtök, 17 óra

Budapest, Magyarok Háza – Bartók terem

Program:

Prof. mag. Dr. Dávid Tamás:

A RÁK megelőzésének és komplementer kezelésének legújabb lehetőségei

Vendég: Dr. Dávid Tamás professzor, a könyv szerzője

A műsort rendezi a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: a Fővárosi Örmény Önkormányzat és

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Kabdebó Lóránt

A mélypont ellenében

2. rész

Másik kéz nélkül

Emlékek a százéves Nyugat
ünnepén

*Csak bot és vászon,
de nem bot és vászon,
hanem zászló.*

(Kosztolányi Dezső)

A múlt század hetvenes éveinek elején tudományos műhelyként megújuló Petőfi Irodalmi Múzeumban a forradalmi tevékenysége miatt egyetemi rektorságából leváltott, sőt egy időre börtönbe is zárt *Baróti Dezső* és a hazai irodalmi muzeológia megalapítójának számító *Miklós Róbert* irányításával akkor fiatal irodalomtörténészek, *Rónay László* és jómagam reprezentatív kiállítást rendeztünk, melynek megnyitóján felmutatták nekünk az egyik alapító, *Fenyő Miksa* haldoklásból egyetlen napra még az

életbe visszasegített alakját. Akkor még sokan éltek a lap munkatársai közül, emlékezéseiket leírtuk, irodalomtörténeti vitát is szerveztünk, szövegeit könyvben megjelentettük, majd az alapító atyák születésének összevont centenáriumára tanulmánykötetet szerkesztettünk. A *Valomások a Nyugatról*, a *Vita a Nyugatról* és a *Valóság és varázslat* mindmostanáig a legkeresettebb szakirodalomba tartoznak. A közelmúlt egyik konferenciáján pedig felvetődött a kérdés: hogyan vál-

Száz évvel ezelőtt jelent meg egy korszakos jelentőségű irodalmi lap, a Nyugat. (Az első szám 1908. január 1-jén.) Főszerkesztője Ignotus (Veigelsberg Hugó) volt, szerkesztői Fenyő Miksa és a legendás Osvát Ernő. A Nyugat stílusforradalmat jelentett, ezután nem lehetett úgy írni, mint azelőtt. A folyóirat művésznemzedéke előtt nyitva állt az ajtó a nyugat-európai stíluseszmények integrálására és az új nemzeti kifejezőmód megfogalmazására. Számos nagy költő és író, így Ady Endre, Kosztolányi Dezső, Juhász Gyula, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit, Krúdy Gyula ekkor indul el pályáján. Kabdebó Lóránt a Nyugat-eszményről szóló írását az MKDSZ honlapja közölte.

tozik egyes művek recepciója, például az Esti Kornél sorozat mikor válhatott a kortársak szemében csak ifjúkori kalandjaik megjelenítéséből a modern magyar próza meghatározó példájává. És akkor nevetve közbeszóltam: dátum-

hoz köthető, a *Valóság és varázslat*ban megjelenő *Szegedy-Maszák* tanulmány jelentheti ebben a sorsfordító határt.

Különben ez a visszakereső tudományos kutatás egybeesett a ma már szintén kutatási és tananyaggá váló író-nemzedék, *Tandori Dezső* és *Esterházy Péter kortársainak őskereső törekvéseivel. Ottlik Géza és Szentkuthy Miklós* ujjmutatását követték, akik Budapest ostroma után éppen a Nyugatot (és hát szerves folytatását, a Magyar Csillagot) akarták újrarendezni.

Nyugat – Ha írók vesznek szájukra ezt a nevet, immár száz év óta mindenki arra a csodára emlékezik, amelyet folyóiratként szoktunk leírni, de a legkevésbé sem az a kézbe vehető füzet vagy kötet sorozat jelenik meg szemünk előtt, amely valamely folyóirat nevének hallatára szokott megképződni. A Nyugat – fogalom, amelyet már fennállása idején elkezdtek jubileumi alkalmakkor ünnepelni, és amelyet kényszerű megszűntetése után évfordulók szerint, de anélkül még inkább glóriával körülvéve látunk feltűnni az ünnepeinket oly igen elrontó jelenünkben.

Pedig a Nyugat is ugyanolyan halandó folyóirat volt, mint a többiek. Hozzátehetem, hogy a Nyugatban sem csak halhatatlan alkotások jelentek meg, nem egyszer halványult színvonala is. A világirodalmi rangú lírai kiteljesedés, *József Attila* és *Szabó Lőrinc* idején a Nyugat inkább indítást és visszaigazolást jelentett, az írók jobbára csak névjegyként közöltek benne írásokat, hiszen a megélhetést a nagyobb napilapokban, leginkább a *Mikes Lajos* szerkesztette Az Est-lapokban való rendszeres publikálás jelentette, még az alapító „nagy nemzedék” számára is. És mégis! Volt oka, hogy egy kicsit tovább élt, mint a többi. Ha előzményeit és a nagyon

Bajza József

Ébresztő

**Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap: hazádnak
Föl kell virulnia!**

**Ellenséges hadakkal
Vittál ezer csatát.
Szívvéreden ezerszer
Váltád meg a hazát:**

**A felvirradt kor ismét
Igényli szívedet:
Vért nem kér, csak hazáért
Égő szerelmedet.**

**Igényli, hogy becsüljed
Honod külföld felett;
Védd, ápoll, mikkel Isten
Megáldá földedet.**

**...
Oh nemzet, nemzet, eszmélj,
Becsüld meg tenmagad,
Gyilkold le szolgavágyad,
Mely külföldhöz ragad;**

**Járj egyesült erővel,
Tégy egy szent fogadást;
Hazádnak istenén küll
Nem fogsz imádni mást!**

**Te népek óceánján
Hullámtól vert sziget,
Kit mint elsüllyedendet
Ezer jós emleget,**

**Mutasd meg a világnak,
Hogy még erőd szilárd,
Hogy ezredes fokodnak
Új ezred év sem árt.**

**...
Ébredj nagy álmaidból,
Ébredj, Árpád fia!
Fölkelt a nap: hazádnak
Föl kell virulnia!**

1845

fontos folytatását, a Magyar Csillagot is hozzá számítjuk, formálisan négy évtizedet is alig ért meg. De még ma is köztünk él és alkot a kaposvári *Takáts Gyula*, aki valóságos szerzője lehetett a folyóiratnak, és akiben mindmostanáig folytatódik az a poétikai meghatározottság, amely a Nyugatból kisugárzik. És hogy tudunk felemelő módon nemzeti jelleggel gyászolni talán épp ennek a hagyománynak köszönhetjük: *Szabó Magda* ha nem is a Nyugat, de annak szellemét tovább szolgáló Újhold szervezőjeként ugyanennek az eszménynek ihletettje és egyben továbbélője a szememben.

Mi biztosíthatja egy folyóiratnak ezt a megkülönböztetett helyet? Én szerintem a sokfélesége, amely csak egyetlen kritériumot ismer: a színvonalat. Színvonalat a megvalósításban és az alkotáshoz fűződő etikában. A története során változó szerkesztők mindegyike úgy tudta összehangolni a szerzők és írások különbözőzését, hogy azok nemhogy ütötték volna egymást, inkább az összképet gazdagították, éppen egymásra irányították a figyelmet. A legcsodálatosabb Nyugat-monográfia: *Karinthy Frigyes Így írtok ti* című gyűjteménye. Benne ölt testet az írók egymástól olyannyira elkülönülő modora, és egymáshoz való nem mindig szeretetteljes kötődése.

Kell-e nagyobb ellentét, mint indulásuktól kezdődően *Ady* és *Kosztolányi*, vagy a húszas évek végére egymás ellen forduló ifjúkori barátok, a homo moralis elvét felvállaló *Babits* és a homo estheticus eszményét hangoztató – hasonlóképpen, csak más formátumban morális – *Kosztolányi*. Egy tehetséges doktorandusz

dolgozatában olvasom, hogy *Ady*, amint lesöpri a még igencsak kezdő *Kosztolányi* első kötetét kritikájában, érzékenyen figyelni közben azt a költői teljesítményt, amelyikről ugyanakkor tudja: megtalálta a tőle függetlenül alakuló igazi riválist, akinek pályája akkor is úgy alakul, ha maga *Ady* nem volna jelen a magyar költészetben. És milyen érdekes: az ifjonti levelezésükben *Ady*-ellenesen össze-összekacsintó *Kosztolányi* és *Babits* utóbb *Ady* halála évfordulóján már szemben állanak: *Babits* kötelességének érzi az *Ady* melletti kiállást, *Kosztolányi* pedig korai véleményének felhangosítását. Mindketten elismerik *Ady* költészetének nagyságát, csakhogy az egyik az életmű dantei kompozíciójának vízionárius összefüggéseire figyel, míg a másik a tökéletes vers szigorú mértékével közelít a szétszóródó életmű egészéhez. Vagy, *Ferenczi László* *Kassák*-könyvében bemutatja, hogy az avantgárd szerkesztő és táborszervező – maga is a folyóirat állandó szerzője közben – éppen a Nyugat jelentőségét hangsúlyozza támadásaival, kiváltva ezzel *Babits* viszont értékelő vitatkozó válaszát. Majd nemsokára *Kassák* avantgárd verskötetét a legtöbben szintén a Nyugat fogadja, személy szerint a tőle talán legtávolabb álló *Kosztolányi*. Az emigrációba kényszerült költőnek a kommün alapvető tévedéseit is érzékeltető, de az áldozatokat elemi költői erővel elsírató, *Máglyák énekelnek* című eposzát pedig az akkor a *Babits* belső köreihez tartozó fiatal *Szabó Lőrinc* méltatja a folyóiratban lelkes szavakkal.

(Megjelent az MKDSZ honlapján,
2008. jan. 6-án)
Folytatjuk

Vincze Zoltán

Roska Márton, a kolozsvári régészeti iskola megalapítója

5. rész

Debreceni önkéntes száműzetés (1937-1940)

Néhány évig a debreceni egyetem tanáraként kamatoztathatta sok évtizedes régészeti munkássága során felhalmozott tudását, tapasztalatait. Ideje nagyobb részét megkezdett kéziratának kiegészítése, befejezése foglalta le. Erdély és korával kapcsolatos tanulmányokat közölt magyar- és finnországi lapokban (Debreceni Szemle, Archaeológiai Értesítő, Eurasia Septentrionalis Antiqua).

Készséggel vállalt munkatársi szerepet gyűjteményes kötetekben. A Magyar Városok és Vármegyék című sorozat részére megírta Debrecennek, Bihar és Szatmár vármegyének az őskortól a honfoglalásig terjedő történelmét, *A nemes székely nemzet képe* (szerk. R. Kiss István) részére pedig a Székelyföld múltját ugyanabban az időszakban. Két évig szerkesztette az egykori kolozsvári *Dolgozatok* debreceni kistestvérét, a *Közlemények a debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Régészeti Intézetéből* című kiadványt.

Pósta Béla örökében (1940-1945)

A második bécsi döntést követően határozhatott.³⁷ 1940. október 19-től a Szegedről visszatért magyar egyetemen az ősrégészet nyilvános rendes tanára, az Érmészeti és Régészeti Intézet igazgatója volt, és párhuzamosan az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtőjének igazgatói tisztét töltötte be. *Pósta Béla* beosztásaiban az ő hitvallásával állott munkába:

„... egykori tanítványa a Mester nyomdokain kíván és köteles haladni, mert ez vezet a célhoz, amelyet Ő tűzött ki: tanítványok nevelése, Erdély földjének a múlt emlékei felszínrehozatala érdekében való megvallatása, ezeknek az emlékeknek a közönség és a szakemberek részére való hozzáférhetővé tétele...”³⁸

A Bástyá (ma Constantin Daicoviciu) utca 2. szám alatti épület kapualjának bal oldalán nyíló első helyiség volt a dolgozószobája, amelynek faláról „barcánfalvi Roska Márton”-nak a színté mindennapos vendég, a heraldikus jóbarát, Köpeczi *Sebestyén József* által készített címere köszöntötte a belépőt. Leggyakoribb látogatói múzeumi és egyetemi munkatársai voltak. Mindezekelőtt *Kovács István*, akihez egy munkás élet indulása, eredményei és gondjai kötődtek, s aki a nyugdíjaskor pihenését megszakítva tért vissza, hogy részt vállaljon az éremtár megújításából, a fiatal szakemberek neveléséből. Azután Pósta Béla iskolájának késői hajtása, *Ferenczi Sándor* múzeumőr, illetve az őt felvál-

tó ifjú *Entz Géza*, *Mozsolics Amália* múzeumőr, a népvándorlás- és honfoglaláskor intézeti tanára, *László Gyula*, a Debrecenből vele érkezett „hüségos tanítvány”, *Novák József* tanársegéd, majd adjunktus, „a ritka képességű és bámulatós munkaerejű” *Pálffy Antal* gyakornok, a „kitűnő munkatárs”, *Szabó György* jutalomdíjas múzeumi gyakornok, majd tiszteletbeli tanársegéd, a „sokat ígérő” ifj. *Kós Károly* egyetemi hallgató. Az előző rendszertől örökölt múzeumi szolgazsemélyzet tagjai, élükön a Posta iskoláját kijárt, pótolhatatlan *Duka Péterrel*, kivétel nélkül

helyükön maradtak. Román beosztottai-
val Roska csakis anyanyelvükön beszélt.
Az új igazgató vezetése alatt az intézet-
ben egészséges emberi és munkahelyi
kapcsolatok honosodtak meg.

Ez a néhány esztendő a tudomány
szolgálatában töltött munkás élet ta-
pasztalatainak a köz érdekében törté-
nő gyümölcsötetése jegyében telt el.
Roska idejének nagyobb részét a múze-
umi munka töltötte ki. A rendezést a
„siralmas állapotban” átvett régészeti
anyag megmentésével kellett kezdeni.
A pincében, padláson romlásnak indult
tárgyaknak megfelelőbb helyet adott.
Nyilvántartásba vette a harminc éve
leltározatlan marosdécsei rézkori, a Zá-
polya utcai honfoglaláskori temető lele-
teit, a román uralom idejében a múze-

um-egyesület számára titokban végzett
ásatások őskori anyagát. A középkori
kőtár darabjait a kapu és az udvari er-
kély alatt, viszonylag védett helyeken
állították ki. A művészettörténeti anya-
got a légiveszély miatt többször át kel-
lett rendezni. Ugyanez volt az éremtár
sorsa, amelynek az átrendezését Kovács
István irányította.

A mindennapi vesződéses aprómun-
ka gondjain felülemelkedve a távlati
fejlesztés tervei foglalkoztat-
ták. A főképp katolikus so-
rozatból álló egyháztörténeti
részleget tovább református
kegyszerekkel, felszereléssel

akarta gyarapítani. A művészettörténeti
és a néprajzi részleget leválasztotta az
Érem- és Régiségtrórról, önálló Művésze-
ti, illetve Néprajzi Tárrá szervezte őket.
Sürgette az Erdélyi Nemzeti Múzeum
néprajzi gyűjteményének és az Erdélyi
Kárpát-Egyesület Néprajzi Múzeumá-
nak egyesítését, új, önálló múzeum szer-
vezését. A decentralizáció jegyében egy
kalotaszegi, valamint Zilahon egy szil-
ágysági múzeum felállítását fontolgatta.
Szorgalmazta e tervek megvalósítását
jelentő személyzeti és anyagi feltételek
(épület, felszerelés) megteremtését.

A tudományos kutatás folytonosságát
mindenekelőtt ásatások kezdeménye-
zésével szorgalmazta. Ő maga – *Szabó
Györggyel* az oldalán – újból felvette az
Igric-barlangi ásatások fonalát, az ifjabb

*Aldott Husvéti Ünnepeket
kivánunk!
Krisztosz hárváj i mérélocz!
(Krisztus feltámadott!)*

Kós Károllyal pedig a nagyesküllői úgynevezett Eskühalomnál kezdte meg a feltárást. Gyalu határában Mozsolics bronzkori települést tárt fel, kolozsvári román régészek jelenleg az anyag publikálásán dolgoznak. Pálffy Hordó határában ásott, Novák a beresztelki bronzlelet helyének azonosításán dolgozott. Római kori szakember hiányában Mojgrádon (Porolissum) a Magyar Nemzeti Múzeum segédőre, Radnóti Aladár folytatta az évtizedekkel korábban Buday Arpád által megkezdett munkálatokat; az újabb ásatásokhoz egy másik Pósta-tanítvány, Schneller Vilmos szerzett miniszteri segílyt. A dobokai váránál Roska próbaásatást tervezett.

A kutatási eredmények közlése megfelelő saját kiadványt igényelt. A Pósta által alapított *Dolgozatok* és saját debreceni folyóirata mintegy folytatásaképpen elindította a *Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából* című szakkiadványt. Az első számot mestere emlékének szánta: az életmű egy-egy szeletét ismertető dolgozatokat, illetve egy kiadatlan Pósta-tanulmányt tartalmazott. Az egyre növekvő oldalszámú sorozatnak a háborús viszonyok mindössze négy évfolyamot engedélyeztek (1941-1944). Rövidebb-hosszabb dolgozatokat maga is közölt a kiadványban. Ennél sokkal nagyobb szakmai elégtételt jelentett számára, hogy kiadhatta életművének régóta készülő két hatalmas alkotását. A három évtizedes feldolgozó munka eredményeként megszületett *A Torma Zsófia-gyűjtemény az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárában* (Kolozsvár 1941.) az erdélyi neolitikumnak

egyik gazdag tárházát tette hozzáférhetővé az újabb kutatások számára. Az *Erdély régészeti repertórium I. Óskor* (Kolozsvár 1942) egy 1929-ben elkezdett gyűjtést tett a kutatók asztalára, amely helységekre lebontva tartalmazza az erdélyi őskori leletek jegyzékét és kimerítő szakirodalmát. Novák József a második kötetben, a római kori leletek repertóriumán dolgozott.

A repertórium és sok más elkezdett munka folytatása elmaradt. A front átvonulásakor, 1944 októberében szovjet járőr a múzeum épületében tartózkodó öt személyt, köztük Roska két munkatársát, Pálffy Antalt és Szabó Györgyöt elhurcolta „malenkij robot”-ra. Az uráli deportálásból, egy év múlva, csak az utóbbi tért haza. A szerencsésebb munkatársak, ki korábban, ki később, Magyarországra távoztak. Az újabb meghurcoltatást megelőzendő, 1945 szeptemberében Roska követte őket.

³⁷ Az öt év eseménybeszámolójának alapvető forrásai: Roska Márton: Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának 1941. évi működéséről. EM 1942. 460-466. old.; uő.: Jelentés az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárának 1942. évi működéséről. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Évkönyve az 1942. évre. 43-48. old.; uő.: Jelentés a Történeti, Művészeti és Néprajzi Tár 1943. évi működéséről. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Évkönyve az 1943. évre. 36-47. old. A száraz adatokat Szabó György ny. egyetemi tanár élményszerű beszámolója tette hitelesebbé, emberközelivé. Fogadja érette hálás köszönetemet.

³⁸ A szerkesztő: Előljáróba. Közl. I. 1941. 4. old.

(Megjelent: *Honismeret* XXIII. 2005/5. szám)
Folytatjuk

Bálintné Kovács Júlia

Adatok a magyarláposi örménymagyarokról

20. rész

Folytatjuk Dr. Gábrriel András írását, mely a *Honismeret* című folyóirat 2001/1. számában jelent meg, és előző részét a februári füzetünkben olvashatták.

Magyar sziget a Lápos felső medencéjében

A Lápos az egyesült Szamos legnagyobb mellékfolyója. Az egykori Szatmár, Szolnok-Doboka és Máramaros megyék határvidékén emelkedő vulkáni hegyekben ered. Völgye északra forduló, kanyarja és a Békás szorosra emlékeztető meredek sziklafalakkal kísért hosszú szorosa felett széles medencévé tágul. Ebben román falvakkal körülvéve fekszik az egykor erős magyar többségű régi járási székhely Magyarlápos (Țirgu Lapuș) és a szinte teljesen magyar Domokos (Damacușeni).

Magyarlápos református iskolája egyike volt Erdélyben a legrégebbi felekezeti iskoláknak, 1873-ig működött. A katolikus gyerekeket 1821-ben lakásán kezdte tanítani a plébános. Mindkét felekezet gyerekei az 1873-ban létesült állami iskolában tanultak tovább.

Nem szólva a láposi vásárokon játszott színelőadásokról, a műkedvelő színjátszásról. Láposon és Domokoson régebben és a közelmúltban is az énekar tette színesebbé a magyarok életét. Ott jártamkor, 1997-ben, működésük meg volt szakadva. A fiatal papok – mint egyikük mondta – a pedagógusokkal együtt remélhetőleg feltámasztják őket. A karácsonyi kántálás, húsvéti, Szent György napi locsolkodás szokása ma is él. Húsvétkor bárányt is szokás vágni. A láposi nők viseletéről *Kádár József* 1901-ben nem írt, szerinte “a férfiaké tűnik ki”. A közölt képen a nők egyszerű népviseletben vannak. A domokosi nőkről azt írta, hogy bolti kelmét visel-

nek, csak fehéreneműjük házi szövésű. A férfiak akkor Láposon zsinóros világoskék spencert viseltek vörös kihajtókkal, Domokoson zsinóros fekete szokmányt. Mindkettő zekeszerű kabát volt.

A Lápos medencéjében, feljebb a Szócs-patak völgyének legfelső falujában az erős román többségű Tőkésen (Groșii) 244 magyart talált az 1941. évi népszámlálás. Ezek túlnyomó része a Tőkéshez tartozó Gereblén lakott. Ők már románul beszélnek, de megtartották római katolikus vallásukat. A magyarláposi plébános gondozza őket.

A Lápos forrásvidékén a Domokos felett sorakozó Rogozon és Oláhláposon (Lapuș) túl erdős környezetben fekszik Erzsébetbánya (Baiuț). Útközben a magas rudakra rakott kalangyákban száradó széna, a legelő bivalycsordák mutatják, hogy igazi erdélyi tájon járunk. Erzsébetbányán 1769-ben indult meg a rendszeres bányászat, miután pásztorok 30 évvel korábban arany- és ezüsttar-

talmú köveket találtak. Mivel területre Oláhláposhoz tartozott, neve előbb Oláhláposbánya volt. Lakosaik többsége ma is magyarul beszél, és római katolikus, önálló plébániájuk van mintegy 1200 hívővel. Közülük sokan német és szláv származásúak.

Az Erzsébetbánya feletti erdős környezetet is vonz a völgy alsóbb részéről. Oláhláposon és Rogozon jellegzetes román házakat, székely kapukhoz hasonló, de egyszerűbb kapukat, szép fatemplomot láthatunk. Rogoz temploma bélyegre is rákerült.

Oláhlápos felett Rojahlídja településen vasgyár működött, de 1892-ben a vasérckészlet kimerülése miatt megszűnt. A gyárat Máramarosba, Kabolapolyánára (később Gyertyánliget) telepítették át, ami a munkalehetőség elvesztése miatt érzékenyen érintette a Lápos-völgy népét. A Magyarláros és Domokos között 1950 után létesült bútorgyárban a legutóbbi években szűnt meg a munka, fokozva a munkahelyeken amúgy sem bővelkedő völgyben a munkanélküliséget. Magyarláros közelében még folyik bányászat.

A régi paraszti mezőgazdaságot szerény eszközökkel újították fel. Bivalyt inkább románok tartanak. Az igénytelen, erős bivalyokkal könnyebb a nehéz talajt művelni, amiről 1901-ben 1750-re vonatkozóan Kádár József azt írta, hogy a „térén” 4, a hegyes részen 6 ökörrel lehet szántani. Ma kevés számárfogatot is tartanak, a számár tejét, zsíriját, húsát fogyasztják is.

A jövőn az is segíthetne, ha fellendülne a turistaforgalom. Erre *Cholnoky Jenő*, az 1920–1930-as évek kiváló geográfusa is

alkalmasnak tartotta. Magyarlárosról lehetne kajaktúrára indulni a Lápos magas sziklafalak közé zárt szorosát át. Láposon a medence déli lejtőjén sűrű fenyvessel körülvett hidegebb vízű és egy másik, fákkal nem körülvett, ezért jobban felmelegedő, duzzasztott tó kínál üdülési lehetőséget. Az utóbbi alatt is, felette is forrás fakad. Ennél a tónál kempinget terveztek kialakítani, de az elkészült építmény teteje kétszer is eltűnt. A környező hegyek bejárása, a Cibles – nem nehéz – megmászása nagy élmény. Gerebléről indulva 4-5 óra alatt lehet rá feljutni. Támaszpontul szolgálhat a közvetlenül a csúcs alatt, a pusztuló régi mellett álló új kis menedékkunyhó. A Ciblesről jó időben csodálatos kilátás nyílik a máramarosi havasokra és a történelmi Magyarország északkeleti tájának legmagasabb helységére, a Radnai havasokra is.

Folytatjuk

Irodalom:

Cholnoky Jenő: Magyarország földrajza, Bp. 1936.; *Gunda Béla*: Magyarország néprajzi csoportjai. In: A magyar nép. A művelődés könyvtára 9. kötet. Bp. 1943. 91–113. old.; *Köpeczi Béla* (szerk.): Erdély története. 1987. I. k. 28. térkép.; *Makkai László*: Szolnok-Doboka megye magyarságának pusztulása a XVIII. század végén. Kolozsvár, 1942.; *Rubinek György* (szerk.): Magyarországi gazdaságtörténet. Bp., 1911. 1057. old.; *Szentgyörgyi Mária*: Kővár vidékének társadalma. Bp. 1972.; *Tagányi Károly–Réthy László*: Szolnok-Doboka vármegye monographiája. I–VII. kötet. Dés, 1901. (Benne a különböző falvakról szóló részt Kádár József írta.); *Tamás Lajos*: Az erdélyi oláhság. In: A történeti Erdély. Bp. 1936. 417–475. old.

EMLÉKEZÜNK: 160 ÉVE TÖRTÉNT – FORRADALOM PEST-BUDÁN

Kolozsi Gergely István

Petőfi Sándor látogatása, sétája Szamosújvárt

(Szerkesztett részletek)

Ezelőtt éppen 160 évvel, 1847-ben *Petőfi Sándor*, az alig 24 éves ifjú – de régóta híres költő – immár második erdélyi körútjára indult, mert alaposabban meg akart ismerkedni a hegyes- völgyes- bérces Erdélyország vadregényes tájaival.

Első útja után írta meg 1846. október 26-án Koltón Erdélyben című versét.

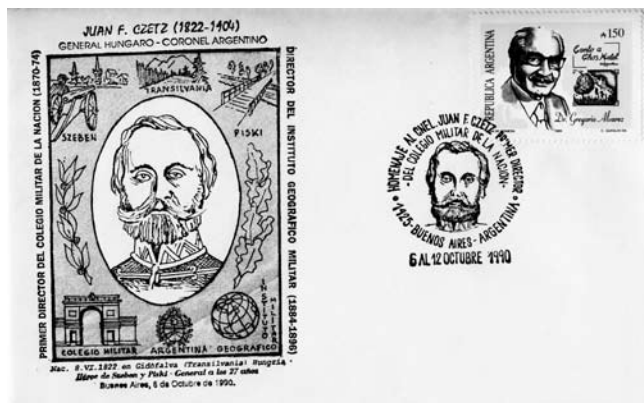
1847. október 20-án, amikor Koltóról a második erdélyi körútjára indult, meglátogatta Dést, Szamosújvárt és Kolozsvárt.

Désen újra felkereste barátját *Medgyes Lajost* (1817-1894) a református lelkészt is, akivel a beszélgetés során szó esett

Szamosújvárról is. *Medgyes Lajos* az ott élő örményekről viccesen így mesélt: „Barátom az az örmény- város Erdélyország egyik leggazdagabb városa hírében áll”, ami nagyrészt igaz is volt. Úgy mesélik, hogy még a szolgák is fehér cipőt szeletelnek, és hozzá a híres, finom császárhús szalonnát falatozzák. Máskülönb az az örmények mind

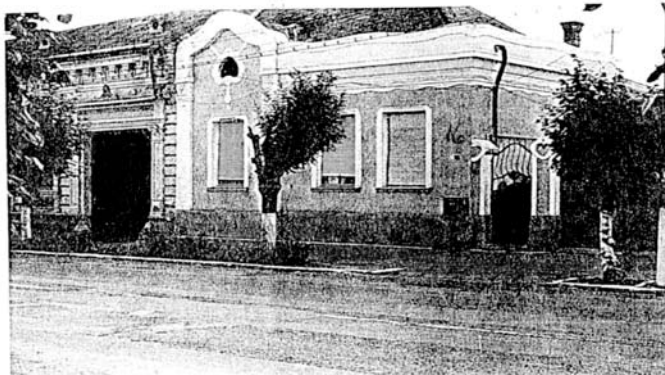
derék, becsületes kereskedők, és rátermetségükkel a haza javát szolgálják – mondta *Medgyes Lajos*. Aztán így folytatta: „Azt mondják az ott járt emberek, hogy a sok gazdag örmény házának még a kilincsei is aranyozottak, s az újszülött kis örmény porontyokat is aranyos teknőben öblögetik. A pincéjükben üstsámrá hever a temérdek aranypénz, és az asszonyaikon csüngő sok drága arany ékszer súlyától majd belegörbül a hátuk!

No, de az is egyedüli csoda a világon – mesélték a bábaasszonyok-, hogy ott a

Örömmel jelentjük meg azt az emlékbélyegzővel is ellátott emlékbortéket, amelyet az argentin posta 1990-ben adott ki *Czetz, János* (1822–1904) emlékére. Az erdélyi örmény családból származó 1848-as honvéd vezérkari tiszt, 1949-től *Bem* távollétében az erdélyi hadsereg főparancsnoka, vezérőrnagy a szabadságharc leverése után emigrált, Argentínában telepedett le, a fővárosban megalapította a katonai akadémia térképészeti intézetét. Az emlékborték kiadást az argentinai magyarok kezdeményezésére *Dr. Theész János* Buenos Aires-i orvos, könyvkiadó szorgalmazta.

EMLÉKEZÜNK: 160 ÉVE TÖRTÉNT – FORRADALOM PEST-BUDÁN

A ház előtt üldögélt 1847. október 21-én Petőfi Sándor az egykori Víz utcában, ma Bábolna utca 16 sz. Így mesélték a régi szamosújvári öreg örmények, és így szerepelt a néhai Gabányi János helytörténetész dokumentációs gyűjteményének anyagában is

fiúgyermeknek nem kilenc hónapra születnek, mint minden más nácio gyermekei, hanem tíz hónapra. És vajon miért tíz hónapra? – kérdezte mosolyogva Petőfi. Azért, mondta a pap viccesen-, mert ők is kilenc hónapra, mint minden más nácio embriója kifejlődnek az anyaméhben, de még egy hónapig visszamaradnak szőrösödni. Mert az örmény férfiak majdnem mindegyike olyan szőrös, gyapjas, akár csak a medve.

Na, barátom – mondta Petőfi-, ezek aztán igazán mesébe illő csodálatos dolgok, és jóízűen elnevette magát. Aztán még aznap elindult meglátogatni a feldűcsért várost. Indulása előtt még ezzel toldotta meg szavait Medgyes Lajos:

Ezt az örmény várost a németek Schönbrunnhoz szokták hasonlítani a sétateret miatt, mert az osztrák császár Bécs mel-

letti kastélyának óriási, legszebb, leghíresebb mesebeli parkjához fogható. (Bizony-mesélték az egykori örmények-, valaha ez igaz is volt.)

Erre aztán Petőfi a barátja kocsján leszekerezett Désről Szamosújvárra.

Miután megérkezett, besétálgatta a város főbb utcáit, és végig nézegette a barokk stílusban épült szép örmény házakat.

Aztán ellátogatott a város híres szép, vadregényes parkjába is, onnan visszatért a város akkori főutcájának nevezett Víz utcába, és az ott lévő kis vendéglő előtt álló kis kőpadra leült pihenni.

Igaz, emléktábla nem őrzi ott helyét és nevét, de az én gyermekkoromban az öreg szamosújváriak emlékezetében még frissen élt az emléke. Ha olykor ott elhaladtunk édesapámmal, kalapot emelt, és eképpen szólott hozzám: „Na, látod, édes kisfiam, Pista, nézd, ott ült egykor régen az 1848-as nagy magyar szabadságharc forradalmának a világhírű, halhatatlan költője, Petőfi Sándor”.

Az utcán, a vendéglőben és a vendéglő előtt üldögélő örmények egyéről se beszélgettek, csak az üzleti ügyeikről. S Petőfi, amint ott üldögélt, fejében a forró, forrongó gondolatok úgy kergették egy-

EMLÉKEZÜNK: 160 ÉVE TÖRTÉNT – FORRADALOM PEST-BUDÁN

mást, mint őszi szélben a fellegek. Aztán élményeiről így számolt be lelkész barátjának: „... részemre itt ebben az örmény városban semmi említésre méltó esetet nem észleltem. Talán ha csak azt nem, hogy néhány keleti típusú arcvonásokkal bíró nagyon szép örmény asszonyt láttam sétálgatni az utcán...”

Kossuth Lajos mellszobra Técsőn

Az örmény férfiak kevergették kártyáikat, és kortyolgatták borukat a Korona vendéglő előtt lévő asztalok mellett.

Az egyik pipázgató örmény atyafi, amint a vendéglő előtti padon üldögélt, és Petőfi nevét emlegették, ekképpen szólt az egyik társához: „Te Placsintár barátom! Mit szólsz, vajon ez a Kossuth Lajos, és az a nem tudom milyen Petrovics, vagy Petőfi mit kavarnak a békességet, mit acsarkodnak a császár ellen?”

„Úgy látszik, hogy egy kicsit viszket a nyakuk, azért nem férnek a bőrükbe.”

Na ilyen szavakat is kellett hallania Petőfi fülének, amint a szabadságharc előszelét szerette volna ízlelgetni az örmények Jeruzsálemében – mesélte egy alkalomkor *Gabányi János* (1910-1996), a város helytörténésze, jó barátom.

Aztán Petőfi, miután pár órát időzött Szamosújvárt, útját Kolozsvár felé vette, ahová még aznap estére megérkezett. Ott a város ifjúsága fáklyás zenével üdvözölte látogatását.

(A teljes írás megjelent a MŰVELŐDÉS közművelődési folyóirat LX. évf. 2007. novemberi számában. (www.muvelodes.ro) A rövidített változatot közzé teszi B. Kovács Júlia)

Felhívás templomépítés támogatására!

Budapesten a „Reménység Sziget” – Erdélyi Gyülekezetek – Budapest X. kerület, Gyógyszergyár út 3. sz. alatt Ft. Tőkés László Királyhágómelléki református püspök égisze alatt és Dr. Zalatnay István lelkipásztor felügyelete mellett *ökumenikus* templom (református és római katolikus) építésébe kezdtek (templomdomb és urnatemető stb.). E nemes ügy támogatható az alábbi módokon:

- személyi jövedelemadó 1 %-val: Technikai szám 0334
- Legato Alapítványon keresztül a CIB Banknál vezetett 10700330-25437504-51100005 bankszámlaszámon.

Az Örmény Kultúra Hete 2008. április 17 – 25. rendezvényei

Szervezi az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Fővédnök **Dr. Kállay Ernő** a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok
Országgyűlési biztosa

- Április 17.** csütörtök, 15 óra: Sajtótájékoztató, helyszín Magyarok Háza
17 óra: *Kiállítás* megnyitó *Az Örmény Genocídium*
Erdélyi örmény festőművészek tárlata
Rendezi: EÖGYKE, FŐÖ és az MVSZ Magyarok Háza
- Április 18.** péntek, 9-19 óra között: *Örmény filmnap*
a II. ker. Polgármesteri Hivatal Házasságkötő termében *Örmény*
filmek vetítése non stop. Rendezi: II. ker. ÖKÖ
- Április 19.** szombat, 9-15 óra: „335 éve Magyarhonban”
erdélyi örmény közösségek konferenciája
(Gyergyó, Erzsébetváros, Kolozsvár, Marosvásárhely,
Csíkszereda, Brassó, Nagyvárad, Budapest)
Helyszín: Ferencvárosi Művelődési Központ
Rendezi: Ferencvárosi ÖKÖ, EÖGYKE, FŐÖ
17 óra: *Örmény arcok, örmény szemek* – kiállítás
Helyszín: Ferencvárosi Művelődési Központ
Rendezi: Ferencvárosi ÖKÖ
18,30 óra: *Örmény egyházi kórusok találkozója*
(Gyergyószentmiklósi örmény katolikus kórusa, Voszkeberán Bp.)
Helyszín: Magyarok Háza
- Április 20.** vasárnap, 11,30 óra: *Agárdy Gábor festőművész életmű kiállítás zárónap*
Helyszín: Budapest VI. Epreskert (Kmetty u. és Bajza u.sarok)
A kiállítást rendezi: Képzőművészeti Egyetem és az Epreskert
A kiállítás megtekinthető március 22-től április 20-ig
16,30 óra: *Gyászmise* az Örmény Genocídium áldozataiért
Örmény Katolikus Templom (Bp. XI. Orlay u. 6.)
Kiállítás: Az Örmény Katolikus Templom és Plébánia építésének
dokumentumai, agape
Rendezi: Örmény Katolikus Lelkészség
- Április 21.** hétfő, 17 óra: *A húsvéti és pünkösti ünnepekort ábrázoló miniatúra kiállítás*
Emlékműsor az örmény genocídium 93. évfordulója alkalmából.
Közreműködik: *Katona Tamás*, történész *Avedikián Viktória* ének,
Vennes Emmy színművész
Helyszín: XV. ker. Pestújhelyi Közösségi Ház
Rendezi: XV. ker. ÖKÖ

- Április 22.** kedd, 19 óra: *Nelli Shahnazaryan: Temetés* (monodrámá)
 Fordította: Sárközi Elga Teréz: *Várady Mária*
 Rendező: *Szőke István* Jászai-díjas
 Helyszín: BEM6 Budavári Művelődési Ház (1011 Budapest, Bem rakpart 6.)
 Rendezi: Budavári Örmény Önkormányzat
- Április 23.** szerda, 19 óra: *Alex Száva: Ó, barátom – Ov paregam*
 erdélyi örmény népdalok CD lemez bemutató *hangversenye*
 Közreműködik: *Alex Száva* (Mauritius), *Kobzos Kiss Tamás* és még mások
 Helyszín: Magyar Kultúra Alapítvány Díszterme (Bp. I., Szentháromság tér 6.)
 Rendezi: EÖGYKE, FŐÖ
- Április 24.** csütörtök, 16,45 óra: *Koszorúzás* az örmény Keresztkőnél (Duna part)
 18 óra: *Emlékműsor az örmény genocídium 93. évfordulóján.*
 Ünnepi beszédet mond: *Lászlóffy Aladár* Kossuth-díjas költő.
 Közreműködik: *Zakariás Enikő* és *Wertán Zsoltné* ÖKÖ elnökök,
Puskás Eszter énekművész.
 Filmvetítés: *Franz Werfel: Musza* Dagh negyven napja (110')
 Producer: *Zsigmond Vilmos*
 Helyszín: Uránia Filmszínház
 Rendezi: Terézvárosi és Józsefvárosi ÖKÖ
- Április 25.** péntek, 18 óra: *ÖrményLátó – irodalmi est*
 A Látó Szépirodalmi Folyóirat (Marosvásárhely) szerkesztői és szerzői bemutatják a lap örmény tematikus számát
 Résztvevők: *Láng Zsolt* szerkesztő (Marosvásárhely), *Kali Kinga* vendégszerkesztő (Budapest), valamint néhány szerző, fordító
 19,30 óra: *Erdélyi örmény konyha, fűszerezve – könyvbemutató*
Szerkesztette: dr. Issekutz Sarolta és *Ince Fejér Anikó*,
bemutatja dr. Issekutz Sarolta
 20,30 óra: *Vacsora az erdélyi örmény konyha remekeivel*
Zene: Yengibarian David harmonikaművész
 Helyszín: Fészek Étterem
 (1073 Budapest, VII., Kertész u. 36., Kertész utca és Dob utca sarok)
 Az est ötletgazdája és szervezője: *Kali Kinga* antropológus
 Rendezi: EÖGYKE, II. ker., Ferencvárosi ÖKÖ, FŐÖ,
 Fészek Étterem és Kert

Valamennyi rendezvény ingyenes, kivéve 25-én 20,35 órai vacsora, amely részben térítéses!

A rendezvénysorozatot támogatja: az EÖGYKE több kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzata, Budapest Főváros Esélyegyenlőségi, Foglalkoztatáspolitikai és Kisebbségi Bizottsága, Látó Szépirodalmi folyóirat, Kiss János (USA)
Szervezők és rendezők a műsorváltoztatás jogát fenntartják.

Jövönkért...

Angyaljárás a gyergyószentmiklósi Örmény templomban

Karácsonykor ünnepeljük, hogy Jézus Krisztus gyermekként megszületett a júdeai Betlehemben. Angyalok hirdették a világnak a kisded Jézus születését, és a pásztorok, a háromkirályok ajándékokkal siettek őhozzá.

Régi szokás szerint a gyergyószentmiklósi örmény származású gyermeket az Angyal a templomban is megajándékozza. Már egy hónappal karácsony előtt az Oltáregylet *Baróti László* plébános úrral együtt megkezdte az Angyaljárás előkészítését. Az egyházi anyakönyvekből felfrissítettük az 1-12 év közötti gyermekek nyilvántartását, és megbeszéltük, hogy mivel ajándékozza meg az Angyal a gyergyószentmiklósi örmény származású gyermekeket. Az Egyháztanács által felajánlott összegből állítottuk össze a csomagokat, melybe többféle cukorka, csokoládé és más édesség került. Tettük ezt azért, hogy templomba járó gyermekeinkről ez alkalommal se felejtkezzünk meg, hisz ők jelentik az örmény jövőt Gyergyószentmiklóson.

2007. december 27-én délután szülők és gyermekek sokasága jött a kará-

Szavalt az Angyalnak

Lázár Mária, az Oltáregylet elnöke az Angyalnak segít kiosztani az ajándékokat

csonyi díszbe öltöztetett templomba. A hófehér ruhába öltözött Angyal csengő gyermekhangok éneke között vonult a templomba. *Baróti László* plébános egy rövid szentmisében emlékezett meg a kis Jézus születéséről, majd a pásztorjáték és szavaltatok után az Oltáregylet segítségével az Angyal kiosztotta a kisgyermekeknek az ajándék-csomagokat.

A gyergyószentmiklósi örmények azt kívánják, hogy mindig legyen kit megajándékozni, mindig legyen egy tevékeny Oltáregylet, és mindig legyenek olyan emberek, akik időt és anyagiakat áldoznak erre a szent célra.

Kovács Éva

A gyergyószentmiklósi Oltáregylet alelnöke

Örmény bál Gyergyóban

A bál főszervezője, László Alfréd, az egyháztanács világi elnöke

Az örmény templomban hirdették heteken keresztül: aki mulatni akar, jelentkezzen, örmény bál lesz. Mint az elmúlt esztendőben, most is László Alfréd vállalta a főszervező szerepét, ő várta a Szilágyi vendéglőben péntek este a bálozókat szmokingban. Száztízen gyűltek össze, kik közül főként a gyerekek bújtak farsangi jelmezbe. Együtt csodálták a Step Dance táncosainak előadását, együtt imádkoztak papjukkal a vacsora előtt. Borjúpörkölt került terítékre, majd a kávé és kürtőskalács után szervírozták

a sajttal töltött csirkemellet is. A közismert örmény étel, az angadzsabur nem szerepelt az étlapon – a főszervező szerint azért, mert „este levest nem eszünk”.

Otthonról vitt tombolatárgyakat sorsoltak ki, nagy volt a derűtség, akárcsak azon a korábbi örmény bálon, amikor a főszervező úrnak éppenséggel egy melltartó jutott.

Hogy milyen nemzeti-ségű volt az örmény bálon

résztevő 110 személy? Ezt nem firtatták a meghívók, csak annyit közöltek a kérdésre, hogy aki bálozott, azok nagy része az örmény egyházhoz fizeti adóját, azt tekinti magáénak.

Panasz nem volt a szervezésre, igaz, Frédi bácsi igyekezett is megelőzni az apellátákat, kijelentve már az elején: „Ebben a bálban aki nem érzi jól magát, az vessen magára. Nem a bál sikerült rosszul, hanem ő egy unalmas ember.”

Balázs Katalin
(Hargita Népe)

Nagyböjti gondolatok

„A szenvedés hatásai bennünk azon múlnak, hogy mennyire szeretünk. Ha önzően magunkat szeretjük, akkor gyűlöletesnek látunk minden szenvedést. Megpróbáljuk azokat bármi áron elkerülni. Kihoz belőlünk minden bennünk rejlő rosszat, úgy, hogy az ember, aki csak önmagát szereti, bármilyen bünt hajlandó elkövetni és bármilyen rosszat képes másoknak okozni azért, hogy ő maga elkerülje a szenvedést.”

(Thomas Merton: A csend szava)

Nagybánya és Zombor között

Mály József az első nagybányai és az első impresszionista ígéretű festőművésziünk

Augusztusban hagyta el a nyomdát *dr. Gulyás Gizella* művészettörténész új könyve, *Mály József élete és művészete (1860-1901)* címmel. A zombori születésű Mály életútját kíséri végig szülővárosától Temesvárig, majd Versecen, Münchenen, Budapesten, Nagybányán keresztül egészen az utolsó évekig újra a szülővárosban, miközben kirajzolódik előttünk a művész pályája, kora, nem kevésbé kortársai szellemi világa. A gazdagon illusztrált monográfiát a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság adta közre a tartományi oktatásügyi és művelődési titkárság valamint a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával.

A szerzőt nemcsak könyvéről, hanem a széles auditorium előtt homályba vesző festőművészről is faggattuk.

– *Talán nem véletlen, hogy ezt a könyvét A délvideki művészek és Nagybánya című, előző kötetének a folytatásaként éljük meg.*

– Mint korának annyi más magyar festőművésze, Mály József, Hollósy Simon unokaöccse is Nagybányán kapta a legjelentősebb művészeti impulzust. Korábbi akadémiai tanulmányai elhalványultak ennek a hatalmas lendületű művészi mozgalomnak a fényénél. De ez még nem minden, azon szerencsések közé is tartozott – mint a művésztelep 1896-os „honfoglaló” festőinek egyike –, aki személyesen ismerhette az alapító társaság sugárzó légkörét, a csodás nagybányai táj ihlető erejét, a 19. század festői forradalmát diadalra vivő első nemzedék alkotói metódusát. Nem véletlen az sem, hogy éppen nagybányai korszakában vált a tájfestészet elkötelezettjévé a Dél-Alföldről, Bács-Bodrog vármegyéből érkezett festő.

– *A legutóbb megjelent kötetében számba vette a Nagybánya köré csopor-*

tosuló délvideki művészeket. Miért esett választása éppen Mály Józsefre?

– Választásomra az volt legnagyobb hatással, hogy Mály a Délvidék első nagybányai festőművésze. Az egyetlen földink, aki részt vett a nagybányai művésztelep alapításában. Vidékünkről elsőként telepedett le családjával két évre Nagybányán. Az elsők között hódolt be a nagybányai alakos ábrázolás nélküli tájfestészetnek, és a plein-air aktfestészetnek. Ezzel hozzájárult a korai nagybányai művészeti törekvések árnyaltabbá tételéhez. Ő az első, aki a Délvidék felé közvetítette a szabadban való plein-air és az ezt meghaladó festészet eredményeit, mintegy hidat képezve Nagybánya és Zombor között. Zombori elzártságában is képes volt a továbbfejlődésre és tájainkon elsőként eljutott már a XIX. század utolsó éveiben az impresszionista jelzésszerű formabontásig. De még itt sem állt meg, hanem továbblépett a hosszúkás, rajzos ecsethúzással képzett színbontásos stílusjegyek újszerűségéig. Választásomban még az is motivált, hogy Mály máig legteljesebb életműve ismeretlen volt e monográfiám megjelenéséig. A

két eddig, mások által többször is közölt zombori múzeumi képe mellé sikerült a több évtizedes kutatómunkám eredményeként felmutatnom a Magyarországon levő két alkotása mellett a teljes hagyatékát: tizenöt festményét, kilenc rajzát és negyven vázlatát, számos eddig ismeretlen írásos és fotódokumentumot és adatot. Mály József a bácskai, alföldi festészet előfutára, megteremtője is kartársával, Juhász Árpáddal együtt. Képeiken jelent meg először az unalmasnak, szürkének hitt hazai síkság finoman és sejtelmesen, atmoszferikus és színbeli gazdagságában. Jelentősége az, hogy Mály művészetében mindvégig ott parázslott az eredményes megújulás képessége. Mályt Eisenhut Ferenc is alkalmazta körképének megfestésénél.

– *És valóban unalmas és szürke a bácskai táj, vagy dinamikussá, fantáziadússá válhat a festő ecsete nyomán?*

– A mi dél-alföldi tájunk egészen más, mint a Nagy-Alföld. Ezen a rónaságon ölelkezik a futóhomok a zsíros fekete földdel, ezzel a síksággal feleselnek a telecskai dombok redői, a Duna délre tartva itt, ezen a tájon fut neki megint a hegyeknek, de itt éri el másik nagy folyónk a Tisza is. S e két nagy folyónk között hívogat az emberkéz teremtette csoda, az első európai nagycsatorna, aztán ezen a tájon csodálhatjuk meg a bácsi lovagvár romjait, Bácska, a Bácsország ősi szimbólumát. Sorolhatnám még, ily ihletettségben, de az bizonyos, hogy van nekünk is mivel büszkélkednünk, csak rá kell nyitni a szemünket mindarra a szépségre, értékre, amelyet ez a táj rejteget. S

ennek a tájnak a lelkét, sajátos szellemét, színeit és hangulatát „szólaltatta meg” elsőként Mály József. Többek között ebben rejlik festői nagysága. A Mosztonga lápos, nádas, alkonyi vagy téli álomban ringó világát, a látóhatár peremén meglapuló tanyákat, a zöldellő fasorokat és bokrokat, a réten legelésző tarka teheneket, a fagyos téli tájat örökítette meg megkapóan gyöngéden. A tisztánlátás végett leszögezném: Mály kiteljesedő festészetének pályáíve Nagybánya és Zombor között ível át. Festészete Nagybányán teljesedett ki és vált egyértelműen tájfestővé. Művészetének záró, zombori szakaszában pedig a XIX. századi magyar dél-alföldi festészet bácskai-zombori szakaszának egyik elindítója és egyben megteremtője is.

– *Az utókor adósa Mály Józsefnek. Könyvével ezen az adósságon igyekezett enyhíteni?*

– Igen, Mály neve gyorsan feledésbe merült halála után. Remélem, ez a kiadvány hozzájárul ahhoz, hogy – akár kései elismerésként is – elnyerje a megérdemelt megbecsülést szülőföldjén, méghozzá újraértékelve, és új megvilágításban. A kiadvány megjelenését több évtizedes kutatómunka előzte meg, de összegyűjtött életműve így is töredékes maradt, mint annyi más elfeledett, majd újra felfedezett művészé.

A monográfia 800 dináros áron megrendelhető a 064/32-222-16-os telefonszámon.

(Megjelent: *Művelődés* 2007 november 10–11. Szerkesztő: Mihályi Katalin)

N-a

Örmény újév Marosvásárhelyen

A Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület január elején tartotta újévi első rendezvényét. Az est kulturális része ennek jegyében zajlott: *Székely Szilárd* Vízkereszt ünnepének a tartalmáról tartott vetített képes előadást, *Dr. Puskás Attila* pedig az ünnep örmény vonatkozásáról beszélt.

Székely Szilárd az ünnep latin elnevezéséből kiindulva (Epiphania Domini - Az Úr megjelenése) elemezte azt a három eseményt, amelyre a nyugati egyház ezen a napon emlékezik, de amely eseményeket a keleti egyház is karácsony időszakában megünnepel. A három esemény: a napkeleti bölcsek látogatása, Jézus megkeresztelkedése a Jordán folyóban és a kánai menyegző. Mi a közös ebben a három, látszólag eltérő eseményben? - tette fel az előadó a kérdést. A válasz az ünnep latin nevében található: Jézus mind a három eseményben Úrként jelenik meg. A három bölcs felismeri benne az ég és föld Urát a magatehetetlen csecsemőben, és királynak, Istennek kijáró ajándékokat adnak neki. De kik is voltak ezek a bölcsek, miért nevezték őket királyoknak? Az örmények szerint tízen voltak, mások szerint ötön. Origenész óta beszélnek három bölcsről, mert ő azt mondta, hogy az ajándékok számából lehet az ő számukra is következtetni. Miért királyok? A keresztények bennük látták megtestesülni Izajás próféta jövendölését, amely szerint a föld királyai hódolnak majd az Úr előtt. A második eseményben nemcsak Jézus jelenik meg Úrként, hanem a teljes Szentháromság van jelen a Jordán fölött. A Kánai menyegzőn Jézus úgy mutatkozik meg, mint aki teljes mértékben ura a természet erőinek: képes a vizet borrá változtatni. Ebben a harmadik esemény-

Székely Szilárd a Vízkereszt ünnepéről tartott előadást

ben azonban már hitet követel. Hinnie kell Máriának, és hinniük kell a szolgáltnak is, akik a korszokat megtöltötték. Vízkereszt ünnepének a végkicsengése tehát az, hogy nem elég Jézusban felismerni és elismerni az Urat, hanem tenni is kell, amit mond, mert másként nem tud csoda történni az ember életében. „Jézus Úrként akar megjelenni mindannyiunk életében, de ez csak akkor lehetséges, ha hiszünk benne, és hiszünk neki” – zárta mondandóját az előadó.

Dr. Puskás Attila Karácsony és Vízkereszt az örmény közösségekben című előadásában kitért a gregorián és a julián naptár közötti különbségekre, melyek meghatározzák az ünnepkör megünnepelését az erdélyi örmény közösségekben. Az örmények erdélyi betelepedésük után

nem sokkal már december 25-én ünnepelték Jézus születését, eltérően apostoli testvéreiktől. Karácsony megünneplésének egyik lényeges elemét Erdélyben a szeretet társadalmi dimenziójának megélésében vélte felfedezni az előadó. Karácsony az ajándékozás ünnepe – de ez a hagyományos erdélyi örmény közösségekben a családi körön túlra, a „nagy családra”, a közösségre és annak szegényebb tagjaira is kiterjedt. A szeretet ünnepe a templomi együttléten és imán túl konkrét, megfogható valósággá vált, így jelenítve meg Karácsony konkrét eseményét, amikor Isten Igéje valóságos emberré lett.

Az ajándékozás hagyománya manapság inkább csak a gyermekek megajándékozásában él tovább szinte minden erdélyi örmény közösségben.

Vízkereszt az örmény katolikus hagyományban is epifánia ünneplése, viszont csak Jézus megkeresztelkedésére való emlékezés, eltérően a római katolikus hagyományoktól. Erdélyben Vízkereszt ünneplése inkább a házszenteléssel, mint a templomi ünnepléssel függ össze. Erdélyi és magyarországi örmények örmény származásúak és „szimpatizánsok” körében

Szellemi táplálék a marosvásárhelyi örmény-magyaroknak

Dr. Puskás Attila a még élő örmény hagyományok ápolását hangsúlyozta

szép lenne megtartani és elterjeszteni azt a részben még élő erdélyi örmény hagyományt, miszerint a házszentelő papot vízzel, sóval és kenyérral várják, melyek az életnek, az áldásnak és a bőségnek a jelei – hívta fel a figyelmet az előadó.

Az előadások után sor került a Füzetek „Gyermekrovat” részére érkezett helyes válaszok kiértékelésére és a nyertesek díjazására. A rovatban feltett kérdésekre a marosvásárhelyi *Molnár Zsófia* és a dési *Kovrig István* válaszolt rendszeresen. Szép válaszok és rajzok érkeztek címünkre. 2008-ban is folytatjuk rovatunkat, melyre hasonlóan várjuk az írásokat, rajzokat Erdélyből, Magyarországról.

A hagyományos vörösbor és apró sütemény az újévben sem maradhatott el. A következő találkozásig kitaró szellemi táplálékkal térhettek otthonukba a marosvásárhelyi örmény származásúak és a „szimpatizánsok”, akik már a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület oszlopos tagjai.

(MÖMKE sajtóiroda)

BARANGOLÁS ŐSEINK FÖLDJÉN

(*Marosszék, Nyárádmente, Hátszeg, Szászföld, Bánság, Vaskapu, Kazán-szoros, Herkulesfürdő*)

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület programja

2008.

Útvonal: Budapest – Szeged – Kiszombor – Csanád – Nagyszentmiklós – Temesvár – Lugos – Orsova – Dunaorbágy – Kazán-szoros – Herkulesfürdő – Vaskapu – Szörényvár – Berszászka – Lászlóvára – Karánsebes – Hátszeg – Nagyszeben – Medgyes – Gernyeszeg – Sáromberke – Mikháza – Jobbágytelke – Szováta – Nyárádszereda – Marosvásárhely – Szászrégen – Tancs – Kolozsvár – Nagyvárád – Ártánd – Budapest

Időtartam: 7 nap (augusztus 6–12.)

Autóbuszos útvonalhossz: Kb.: 2300 km

Ellátás: félpanziós (reggeli és estebéd)

Szükséges felszerelés: túraruházat, fürdőruha

Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi vezeti a társasutazás kezdetétől annak végéig

FŐBB ESEMÉNYEK

- Találkozó a marosszéki örményekkel Marosvásárhelyen
- Utunk során emlékezünk a 100 éve született Wass Albertre és életművének ma is érvényes üzenetére
- Panorámautazás (150 km) az a Duna bal partján, a Széchenyi-út nyomvonalán, Szentlászlóvár és Orsova között (Al-Dunai áttörés, Nagy Kazán, Kis Kazán, Galambóc vára)
- Naszádos hajókirándulás az Aranyember történetének színhelyén a Kazán-szorosokban
- Könnyű túra a Nagy Sukárra ahonnan gyönyörű a rálátás a Kazán szorosokra és Dunatölgyesi öbölre
- Vaskapu, látogatás az erőmű gátrendszerében és ismertető az Al-Duna szabályozásának eseményeivel
- A Szent Korona rejtékhelye Orsován
- Baross Gábor-a vasminiszter emléktáblája a Kliszúrában
- Rozgonyiné balladáját hallgatjuk Galambóc várával átellenben
- Séta Erzsébet királyné nyomában Herkulesfürdőn
- „Herkulesfürdői emlék” - Pazeller kerिंगőjének varázsa a Cserna völgyében
- Állandó fürdési lehetőség a Duna vízgyűjtő „tavában”
- Városnézés Temesváron, Hunyadi János, Dózsa György, Bolyai János és Klapka György emlékhelyekkel
- Tőkés László temesvári temploma, ahol az 1989-es forradalom kirobbant
- Körtéplő Nagyszebenben, Európa 2007. évi kulturális fővárosában
- Hírneves műkincsek a nagyszebeni Brukenthal múzeumban
- Czecz János haditettei Piskin és Nagyszebenben
- Hunyadi János csatájának helyszíne az Erdélyi Vaskapuban
- Kinizsi Pál és a kenyérmezei ütközet

- Szent Gellért emlékhelyek és ereklyék Csanádon
- Árpád-kori falképes templom és Kendeffy kastély Óraljaboldogfalván
- Ferences kolostor Mikházán
- Centrális, örmény típusú templom Kiszomboron
- Többnemzetiségű katolikus templom Orsován
- Kazettás református templom Tancson
- Lerójuk kegyeletünket Sütő András és a Bolyaiak síremlékeinél Marosvásárhelyen
- Bartók Béla születési helye és szobra Nagyszentmiklóson
- A Teleki, Bethlen, Kemény, Bánffy és Wass erdélyi arisztokrata családok sors-története
- Az erdélyi magyar felsőoktatás helyzete a Sapientia egyetem campusa Marosvásárhelyen
- Kastélylátogatás Gernyeszegen és Sáromberkén
- Bocskai István szobra Nyárádszeredán ahol fejedelemsé válasszották
- A Nopcsák regényes kalandjai Hátszegen
- Az aranyélet története Nagyszentmiklóson
- Fürdés a szovátai Medve tóban
- Fergeteges roma táncok Gernyeszegen
- Furulyazenés előadás Mikházán, Kájoni Jánosról
- Nyárádmenti népdal és néptáncbemutató Jobbágytelkén
- Magyar vígasság – zenés színpadi játék Nagyváradon
- Zenés búcsúvacsora Gernyeszegen

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: **Indulás:** reggel 6 órakor a Batthyány tér felső rakpartról

Határátkelő: Kiszombor

Látnivalók: Kiszombor (rotondás templom), Csanád (Szent Gellért püspöki székhelye, szobra és ereklyéje), Nagyszentmiklós (Bartók Béla emlékhelyek szülővárosában, a híres kincs lelőhelye), Temesvár (városnézés, Tőkés László temploma), Dunaorbágy (Eselnica)

Estebéd: az 1., 2. és 3. napon a szálloda Dunára ráépített étterem teraszán

Szállás: az 1., 2. és 3. napon a Duna Csillaga szállodában

2. nap: **Reggeli:** a 2., 3. és 4. napon a szálloda éttermében

Látnivalók: Kis- és Nagy Kazán szoros (2 órás naszádos vízitúra-fakultatív program), Orsova (többnemzetiségű római katolikus templom, a Szent Korona néhai rejtékhelye), Vaskapu (rálátás az erőműre, ismertető az Al-Duna szabályozásáról), Herkulesfürdő (séta Erzsébet királynő nyomában a Monarchia hangulatát idéző fürdővárosban)

3. nap: **Látnivalók:** Széchenyi-út nyomvonala az al-dunai áttörés bal partján Szentlászlóvár és Orsova között, (Kis- és Nagykazán, Baross Gábor emléktábla, Galambóc vára, Drenkó vára),

Nagy Sukár (1,5 órás panorámatúra a Kazán szoros sziklaperemén)

4. nap: **Látnivalók:** Karánsebes, Erdélyi Vaskapu (Hunyadi János csatájának helyszíne), Óraljaboldogfalva (Árpád-kori falképes templom és Kendeffy kastély), Piski (Czecz János haditettei), Kenyérmező (Kinizsi Pál csatája), Nagyszeben (városnézés, Brukenthal múzeum), Medgyes

Estebéd, reggeli és szállás: a 4., 5. és 6. napon Gernyeszegen, szállodában

5. nap: **Látnivalók:** Gernyeszeg, Sáromberke (Teleki kastélyok), Mikháza (ferences kolostor, furulyazenés előadás Kájoni Jánosról), Jobbágytelke (szíveslátás, nyárádmenti népdal és néptáncbemutató), Gernyeszeg (roma néptáncosok)
6. nap: **Látnivalók:** Szováta (fürdés a sósvízű Medve tóban), Nyárádszereda (Bocskai István emlékhelyek), Marosvásárhely (koszorúzás Sütő András és a Bolyaik sírjainál, városnézés, Sapientia egyetem, találkozó a marosvásárhelyi örményekkel)
Zenés búcsúvacsora Gernyeszegen
7. nap: **Látnivalók:** Tancs (kazettás templom), Mezőség (megemlékezés Wass Albertről), Nagyvárad (Kiss Stúdió Színház előadása)
Határátkelő: Ártánd
Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 63 000 Ft/fő (Ifjúsági kedvezmény 25 év alatt 8000 Ft)

Az összeg tartalmazza a vezetést, a félpanziót, a szállást és a belépők és a helyi produkciók árát, kivéve a fakultatív programokat és a buszkielutazást (20 000 Ft, min. 40 résztvevő esetén).

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, valamint a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Herczeg Renáta

Magyar Emlékekért a Világban Egyesület

Erdély

Szent Erzsébet tiszteletének nyomai a Kárpát-medence teljes területén igen korán fellelhetők, majd a barokk korban és a XX. század végén ismét több helyen bukkan fel Erzsébet példaértékű személyének kultusza.

Erdély középkori történelmének szemtanúi többek között a ma is épen vagy félig romosan álló, román és kora gótikus stílusban épült templomok, amelyek gazdag falfestmény-illusztrációikkal hirdetik a középkori ember világszemléletét. A gazdag emléktanyag alapján joggal mondható, hogy a szentek és természetesen az Árpád-házi szentek mély tisztelete a középkori ember mindennapjaihoz tartozott.

Szent Erzsébet ábrázolásának számos formáját ismerjük. Legtöbbször királylányként, ró-

zsákkal a kötényében vagy három koronával ábrázolják. Az erdélyi középkori templomok falain, faragott oltárain azonban inkább az a típus terjedt el, mely Erzsébetet jótékony cselekedetei közben mutatja be.

A középkori emléktanyag egyik szép példája Nagyalambfalva (Porumbeni Mari, korábban Golumba Mare) középkori templomának falképe. A Hargita megyében található színmagyar falu „Fehéregyházától - ahol Petőfi elesett - húsz-huszonöt kilométerre fekszik. Nyolc kilométer-re

tőlünk töltötte Petőfi az utolsó éjszakáját. Ezek szent helyek. Ott kezdődött az egész világ- és magyar törtélelem. Egy csöpp tódítás sincs ebben, hiszen a fölöttünk látható hegyet hatszáz évvel ez előtt Símai-hegynek nevezték el a székyelek. Szülőföldem biblikus vidék” - nyilatkozta az 1929-ben itt született Kányádi Sándor költő. A falu központjában emelkedő templomdomb tetején áll a támpillérekkel megtámasztott, fallal körülvett középkori eredetű, XIII-XIV század fordulója körül épült, román és kora gótikus elemeket magában foglaló, ma a reformátusok tulajdonában lévő templom. A kazettás mennyezetű hajó északi falának középrészén 1970-1973 között találták meg azt a három nagyméretű falképet, melyek közül az elsőn Szent Erzsébet látható: a kép bal oldalán, hermelines királynői palástban áll, fejét sugaras glória övezi, kezét a mellette álló dézsában ülő beteg felé nyújtja, mögöttük egyik segítőtársa, egy fiatal lány önt vizet korsóból az ülő alakra, a kép másik oldalán az ágyban fekvő alak talán Erzsébet betegcsodájának megjelenítése.

Ugyancsak a korai időszakból származott a csíkszentimrei (Stántimbru) Szent Margit kápolna szárnyas főoltárának táblaképen látható Erzsébet ábrázolás. Az egyszerű, nyeregvetős, kis huszártornyos kápolna az Olttól nyugatra, a Vermet patak partján magányosan áll. Építésének ideje a XIV. század harmadik negyedére tehető, ezt bizonyítja nemrég előkerült falképe. A deszkamennyezetes kápolna ékessége a XVI. századi szárnyas oltár volt. Ez az oltár az 1950-es években semmisült meg. A szárnyképeken nyitott állapotban Szent Erzsébet, Katalin, Borbála és Dorottya volt látható.

A középkorból utazzunk tovább az időben egészen a XVIII. századig, és egy másik megyébe, Szebenbe, egyenesen Erzsébetvárosba (korábban *Ebesfalva*, románul Dumbrăveni). A település egykori nevét, Ebesfalvát, melyet a he-

lyi hagyomány szerint a bethleni Bethlen-család itt tartott kutyáiról kapta, 1733-ban változtatták meg, amikor az örmények elkezdtek felépíteni az Árpád-házi Szent Erzsébetnek szentelt, barokk stílusú, kéttornyos templomot. A város főterén álló, hatalmas méretű templom egyik tornya 1927-ben vihar áldozata lett. Az örmények az 1670-es évek végén, I. *Apafi Mihály* (aki itt született) fejedelem támogatásával telepedtek le Erdélyben, és az ide érkező mechitarista szerzetesek tanító szavára - akik az ősi örmény vallásból katolikus vallásra tértek át - az itt élők is áttértek erre a hitre. A templom a század végére készült el, főoltárképén Árpád-házi Szent Erzsébet finoman megfogalmazott ábrázolása látható.

Egy évszázaddal később, 1876-bar épült fel Erdély szakrális központja, a csíksomlyói zarándoktemplom. A búcsújáró hely kéttornyos ferences templomát 1804-ben kezdték építeni, hozzá kapcsolódik a kétszintes rendház. A templom berendezését *Papp Miklós*, brassói festő és szobrász készítette. A hét mellékoltár a XIX. században készült. Ezek közül az egyiket Szent Erzsébetnek szentelték. Erzsébet már a német udvarban, 1226-ban kapcsolatba került ferences szerzetesekkel, és a hagyomány szerint testvére, *IV. Béla* és ő maga is levelezett Assisi Szent Ferencsel, és Erzsébet igen korán belépett a ferencesek harmadrendjébe. A templom mellékoltárának képe azon ritka ábrázolások közé tartozik, melyeket csak a német romantikus festőknél fedezhetünk fel. Erzsébet röviddel férje, Lajos halála után, egy reggelen önszántából, gyermekeivel együtt elhagyta a fényűző wartburgi udvart. Ezt a pillanatot ábrázolja az oltárkép. Erzsébet a téli erdőben, három gyermekét magához ölelve, egyszerű piros ruhában és köpenyben, fején fehér lepellel és azt övező halovány dicsfényvel látható. Tekintete egyszerre sugall riadt félelmet és határozottságot. Elszánta magát arra, hogy szakít

Színészmesterségből jeles

Manapság félek a színháztól. Az előadások agresszívek, nagyképiék, olykor felbosszantanak vagy megaláznak, ahelyett, hogy elrendeznék bennem a világot. Az volna a dolguk, hogy emberi indulataim cinkostársául szegődjenek, hogy magabiztossá tegyék a humánus mind félszegebb mocnánsait a lelkemben. A színházak, jó ideje már nem azt teszik, ami a tisztük.

*Persze akad azért kivétel. Ezért telt meg örömmel a lelkem, amikor a Thália Új Stúdióban az Örmény Kulturális Központ meghívására az Edgar Elbakyan Színház örmény nyelven bemutatta Armen Elbakyan: *Táncolsz velem?* szerzői alkotását. A színdarabot a színészházaspár, Armen és Anna Elbakyan nagyszerű játéka tette felejthetetlené. A színész-rendező Elbakyan úgy vitte színpadra, gyúrta eggyé az amerikai örmény író, William Saroyan három művét, az „Ehezők”, az „Életünk ideje” és a „Hideg nap” címűt, hogy a négy különböző karakterű szereplővel, – amelyet a színészházaspár személyesített meg – a néző azonosulni tudott. A két helyszínen játszódó történet voltaképpen Kathy Duvallról, egy volt utcalányról szól, „akinek szerelmén keresztül nemcsak önmaga jut el a katarzísig, hanem – szinkrontolmács nélkül is – rá tudja venni a nézőt is arra, hogy átélje vele mindezt a megtisztulást. A történet szerelemről, jóságról, emberségről, sőt még ... gyilkosságról is szól. Azonban a Saroyan-féle paradoxonokra jellemzően a gyilkos cselekedetével nem gyűlöletet ébreszt, hanem szánalmat, illetve együttérzést kelt.” – összegzi a színdarabot a műsorfüzet.*

Az értelem és az emberi érzelmek igyekeznek visszaterelni a színházat arra az útra, amelyen elindult és évszázadokon át járt – az érzelmek, indulatok útjára. Elbakyanéknak van bátorságuk végigmenni ezen az úton. Merészelnek emberi fogyasztásra alkalmas színdarabot színpadra vinni a ködösítések divatja idején. S teszik ezt manapság kivételesen számító mesterségbeli felkészültséggel, igazi ihlettel. (B.L.A.)

eddiggi életével, és minden erejét a szegények és a betegek támogatására kívánja szentelni. Azt is tudta, hogy gyermekeit nem teheti ki ennek a viszontagságos életnek, így hamarosan neves európai udvarokba küldte őket, hogy méltó nevelést kapjanak. A gyermekek ezt évekkel később is megértették, és büszkén hirdették anyjuk jóságos tetteit. A kegytemplomban nemcsak az egyik mellékoltáron láthatjuk szentünket, hanem a szentély egyik üvegablakát is Erzsébet rózsákat kötényében tartó alakja díszíti.

Erzsébet kultusza még ma is él. A Havasok katlanjában elterülő Gyimesfelsőlók a gyimesi csángók legelső települése, több mint kilencszáz méter magasan, Csíkszeredától 30 kilométerre.

A település lakói ma is, akárcsak régen, gazdálkodással, állattartással és erdőkitermeléssel foglalkoznak. Anyagi nehézségek miatt csak kevesen tudják tovább taníttatni gyermekeiket valamelyik távolabbi városban. 1994-ben azonban *Berszán Lajos*, gyimesfelsőloki plébános kezdeményezésére harminc kisdíakkal megindult a tanítás a négy évfolyamos, katolikus Árpád-házi Szent Erzsébet Gimnáziumban. Az intézmény azóta több ütemben bővült. Az épület auláját díszíti a modern stíusban készült falkép, melyen székely népviseletbe öltözött gyermekek körében Szent Erzsébet rózsákat kötényében tartó alakja köszönti az érkezőket.

(Megjelent: *Új Ember* c. lap 2007. 12. 16.)

Húsvétra készülődés az erdélyi örményeknél

Böjtös ételek

Mákos leves

A mákot vízben megáztatjuk, fakanállal eldörzsöljük, főtt mézzel összekeverjük, utána pirított kenyérkockákra öntjük.

Nagypénteken fogyasztották.

Olajos dolmá (Olajos káposzta), Vajas dolmá

Hozzávalók: 15 dkg gomba, 15 dkg hagyma, 20 dkg köles (vagy rizs), 80 dkg savanyú káposzta (levelek a töltelékhez és vágott), kapor, borsmenta, só, bors, pirospaprika, olaj (vaj), tejföl, 2 tojás, lenmagolaj

Elkészítése: A gombát apróra vágunk, hagymával kevés olajban megpárolunk, a kölest vízben félig puhára főzünk, leszűrjük. A kölest és a gombát összekeverjük, sózzuk, borsozzuk és savanyú káposzta levelekbe rakjuk. A vagdalt savanyú káposztát kevés kaporral és borsmentával lábosba tesszük, rátesszük a töltelékeket és kevés vízzel vagy káposztalével fedő alatt puhára pároljuk. Kivesszük a töltelékeket és fél liter lével leöntve félre tesszük. A káposztát olajos, hagymás, paprikás rántással berántjuk. Összeforraljuk, majd ráöntjük a töltelékeken levő levet, rá tesszük a töltelékeket.

A vajas dolma ugyanúgy készül, mint az olajos dolma, de olaj helyett vaját, köles helyett rizst használunk és a végén a káposztát tejfölözzük, a töltelékekbe pedig 2 tojást is belekeverünk.

Ritkábban készített nagyböjti dolma volt az édeskáposzta levelekbe töltött mazsolás rizs.

Megjegyzés: Annyiban különbözik az erdélyi töltött káposztától, hogy nincs benne hús, a tölteléke rizses gomba, vagy kölessel készített gomba. Az örmények ugyanis ezt az ételt csak hústalan napokon eszik: az olajos dolmát nagy-

böjtben, a vajas dolmát a hústalan napokon. Az erdélyi örmények hidegen fogyasztották.

Pászká

Elkészítése: Finom kalács tésztaból hagyunk meg egy kis cipóra valót. Vékonyra kinyújtjuk és egy 3 literes, vajjal kikent lábast kibélelünk vele, vagy két kisebb tepsit. A tészta szélét levágjuk és ha a töltelékkel beleöntöttük a lábásba, a tésztaból rácsot sodrunk és a töltelékkel rátesszük, tojássárgájával megkenjük és lassú tűz mellett 1 órán át sütjük.

Töltelék: 60 dkg finom, savó mentes áttört (átpaszírozott) tehéntúrót, 30 dkg porcukrot, 15 dkg vaját és 6 tojássárgáját, 1 jó kanál lisztet jól kikeverünk. 1 marék prézlit (zsemlemorzsa), 0,75 l vastag tejfölt, citromhéjat, vaníliát és végül a tojások keményre vert habját adjuk hozzá. A tésztaalapra kevés prézlit szórunk és beleöntjük a töltelékkel, megszórjuk mazsolával.

Megjegyzés: Húsvétkor készítették.

Dr. Issekutz Sarolta – Incze Fejér Anikó:

*Erdélyi Örmény konyha, fűszerezve
(Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális
Egyesület Kiadó, 2008)*

„Az örmény, húsvét napján reggel addig mit sem eszik, míg a szenteltet a templomból haza nem hozzák. A háziasszony még szombaton estve előveszi a szentelőkosarat és rak bele kalácsot, kátá-t, pászká-t, főtt sonkát, piros tojást, sőt, szalonnát, néha báránysültet és bort is. Másnap reggel egyik pap korai misét mond; azalatt a cselédség a kosarakkal összegyűl a cziinteremben; most kijön a pap és megszenteli a sorba tett és kitakart kosarakat.”

(Szongott Kristóf: Szamosújvár szab. kir. város monográfiája IV. kötet A magyarországi örmények ethnographiája 1903)

Szomorújelentések

Szappanos Géza (Magyar Bridzs Szövetség tiszteletbeli elnöke)

Elhunyt dr. Szentpéteri János

Persze tudtuk, hogy be fog következni, mégis lehetetlennek tűnt. Amióta csak az eszünket tudjuk, dr. Szentpéteri János, mindannyiunk János bácsija mindig velünk volt, és rendezte a dolgainkat: gondoskodott rólunk. Ha Ő intézte, biztosak lehetünk benne, hogy zavartalan körülmények között hódolhatunk szenvedélyünknek: tökéletesen szervezett és lebonyolított bridzsversenynek leszünk részesei. S micso-da versenyek voltak azok! A hatvanas évek végén és a hetvenes években felívelő pályáját futotta nálunk ez a játék, nagy nemzetközi mezőny jött össze Budapesttől Pécsig, Miskolctól Almádiig mindenhol! És ez János bácsi érdeme volt.

Már csak elvétve jönnek hozzánk a határon túlról, és ha mégis, csakis Keszthelyre, a Danubius Kupára, amely ma a legnagyobb hazai versenynek számít. A keszthelyi helyszínt is a legegyszerűbb módon Ő választotta ki: besétált az 1971-ben átadott Helikon Szálló igazgatójához, és megígérte neki, hogy a novemberi holt idényben is lesznek vendégei. S ha Ő ígérte, úgy is lett.

Ez volt rá jellemző: a legvadabb időkben, a lelehetőleg körülmények között is úgy viselkedett, ahogyan a normális emberek szoktak. Pedig az Ő sorsa lehetetlennél is lehetetlenebb helyzeteken vezette át. Marosvásárhelyről a két háború között kényszerült Magyarországra, diplomáját 1945 után nem használhatta. De nem vette a szívére. – Hiteles propán-bután palackkezelőként mentem nyugdíjba – mondta egyszer egy újságírónak. – Kevés segédmunkás volt a teniszezők és bridzselők között.

Hát igen, ha nem kellett a doktorátusa az országnak, ha nem kellett a tudása a munkahelyének, a rádió reklámozástályának, akkor dolgozott ott, ahol befogadták, és hasznosította tehetségét azok között, akiknek szüksége volt rá.

Nekünk meg ezzel volt szerencsénk. Ahogy Romhányi József, a régi idők bajnoka megírta róla a bridzséletben, a játékunk kulcsát hordta magánál, és szükségünk lesz rá, ha majd egyszer utána megyünk a mennyországba, mert ott is nála lesz a kulcs.

Az utóbbi időben már nehezen mozgott, de ha felállt, most is méltóságot sugárzott tekintélyes alakja. Mi, akik már kezdő korunktól is idős úrként emlékszünk rá, fel tudjuk idézni polgári eleganciáját és erős baritonját, ahogy a „cserét” vezényelte. Szerencse, hogy meg is tudjuk majd mutatni: Fábri Zoltán „141 perc a Befejezetlen mondatból” című nagyszerű filmjében szálfagegyenes tartással ott ül a kávéházi bridzsasztalnál, és szokásos mosolya ott bujkál a szája szegletében, ahogy kijátszik egy lapot.

Most, hogy visszaidézem alakjukat, elsősorban azt érzem, mennyire otthonos volt minden bridszösszejövetel, amikor megérkezés után Babi néninél jelentkeztünk, és érdeklődtünk a mezőnyről meg a körülményekről. Csodálatos pár voltak ők, csodálatos életet éltek a tenispályán való találkozásokról az unokák, dédunokák meg a barátok hatalmas serege körében rendezett gyémántlakodalomig és tovább egészen Babi néni és nem sokkal később János bácsi haláláig.

Mindig szimbolikusnak éreztem, hogy Budapesten a Dávid Ferencről, Erdély nagy fiáról elnevezett utcában laknak, Fóton pedig a Szózat Vörösmartyjának utcájában találtak házat.

De János bácsit az sem bántotta, hogy miért kellett Magyarországra jönnie. Gyakran vezetett versenyt a Felvidéken és Erdélyben is, és ha románokat látott Budapesten, rögtön segíteni akart nekik. Egyszer a Király utcában sétálva román szó ütötte meg a fülét. Megkérdezte a két párt, hogy tud-e segíteni valamiben. – Hát tudja, uram, Bukarestből jöttünk, mi itt úgy érezzük magunkat, mint önök Párizsban mondták neki. – Egy kávét szeretnénk inni, de nem tudjuk, merre menjünk. Meghívta őket egy presszóba, ők meg elmondták, hogy keresnek valakit, akiről úgy hallották, hogy minden romániaiin segít. Azzal eléttettek egy papírt, amelyre az volt írva: „Dávid Ferenc utca 9. Szentpéteri János”

Hogy fénylett a szeme, amikor mesélte, a személyi igazolványát kellett megmutatnia, hogy elhiggyék a kétmillió városban éppen vele futottak össze. Boldoggá tette az eset.

Egy teljes és boldog élet boldog pillanata volt ez is, mint annyi másik, amelynek szerencsére néha mi is részesei lehettünk.

Köszönjük Neked, János bácsi.

Nyugodj békében!

Elhangzott 2008. február 8-án 12 órakor a Fóti katolikus temetőben

*

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy 2008. január 17-én, 89 éves korában elhunyt

Lukács József

A hamvasztás utáni gyászszertartás és engesztelő szentmise február 15-én a zugligeti Szent Család Plébánia templomában megtörtént. Gyászolják gyermekei, unokái, dédunokái, barátai, ismerősei és mindazok, akik ismerték és szerették.

*

Értesüljön róla mindenki, aki ismerte és szerette és esetleg még nem értesült a szomorú hírről, hogy

Dr. Balázs László

volt ig. főorvos, nőgyógyász-szülész kollégánk és jó barátunk 2008. január havában elment a „mindenek útján”. Emlékét őrizzük! Mély fájdalommal és őszinte részvéttel:

Dr. Nagy-Major Gábor, sebész és trauma főorvos.

Vitéz Beszenszky Dániel

1916 Álmosd–2007 Székesfehérvár

A II. világháborúban az orosz fronton szolgált, majd jelentkezett a Hunyadi páncélosokhoz, így esett amerikai hadifogságba. Hazatérte után politikai perben börtönbe került, tiszti rangjától megfosztották és éveket üldözött volt. Egzisztenciálisan teljesen ellehetetlenítették családjával együtt.

Az 57- es évtől kezdődő konszolidáltabb politika eredményként lassan hagyták érvényesülni és végül a Debreceni Ingatlankezelő Vállalat főkönyvelőjeként ment nyugdíjba.

Debrecen városért végzett munkásságáért számos városi kitüntetésben részesült.

Tagja volt a Vitézi Rend-nek, a Doni Bajtársi Szövetség-nek, a POFOSZ-nak.

A rendszerváltást követően a Legfelsőbb Bíróság rehabilitálta és visszakapta őrnagyi rangját.

Örmény gyökereit is számon tartotta és ápolta, de rendíthetetlen, igaz magyar volt.

Egész életét a szorgalom, a kitartás és a becsületesség jellemezte. Debrecenben a családi síroknál helyeztük végső nyugalomba.

Elmúlik az életünk (Préd 3,20)

Ft. Pál Sándor szentszéki tanácsos, kanonok, nyugalmazott plébános Gyergyószentmiklóson született 1930. július 7.-én, hétgyermekes családból. Elemi iskoláit Gyergyószentmiklóson végezte, majd a székelyudvarhelyi ferences szerzetesrend által működtetett Seraficumban szerzett érettségi diplomát. A háború után három évig kuláknak minősített kényszermunkásként dolgozott a Duna-csatornánál, ahol a szenvedés megérlette papi hivatását. A teológiát éppen akkor végezte, amikor az emberkatedrális Márton Áron püspök úr börtönben volt. 1960. június 26.-án Gyulafehérváron szentelték pappá. Szolgálati helyei: Gyergyócsomafalván segédlelkész és Alfaluban ezalatt megbízott plébános volt. További szolgálatának helyei: Magyarzsákod, Gödemesterháza, Hodos (itt 24 évet szolgált). 1995-ben nyugdíjba vonult Gyergyószentmiklósról. Majd 1995 és 2003 között ellátta az itteni örmény katolikus plébániatemplom szolgálatát. Keresztelt, esketett, temetett, misézett s gyönyörű hangjával felemelően énekelt. 2003-ban a székelyudvarhelyi Jó Pásztorról elnevezett papi öregotthonba vonult vissza, ahol 2008. január 29.-én visszaadta lelkét teremtőjének. Végrendelete szerint a székelyudvarhelyi temetőben helyezték hamvait örök nyugalomra, 2008. Gyertyaszentelő Boldogasszony napján d.u. 2 órakor. Akik énekelni hallották, nem mindennapi élményben részesültek. Kérjük a Jó Pásztort, fizessen odaadó, lelkes szolgálatáért örök élettel, s híveinek adjon egy szépen énekelni tudó jó papot helyette. (ARM)

Baróti László Sándor plébános, Gyergyószentmiklós
Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Bálintné Kovács Júlia rovata

Olvasói levelek, kapcsolattartás

Örvend a szerkesztő-gyökérkutató-aktakucak, ha visszajelzést kap az olvasóktól, ha örménymagyar testvéreiben sikertől felkeltenie az érdeklődést. Örvend, ha az olvasók írószerszámot vesznek kezükbe, megosztják ismereteiket közösségünk tagjaival, vagy kiegészítik a hiányos közléseket, kijavítják a nem minden esetben pontos részeredményeket. Őszinte szívvel köszönök minden kiegészítést, javítást, visszaemlékezést.

Ha mi most nem gyűjtjük be azokat a dokumentumokat, amit még őriz a túlélők emlékezete, és nem sikerül megmentenünk, ami pótolhatatlan, menthetetlenül elvesznek, nem sikerül megőriznünk az utókor számára. Mindenazoknak köszönöm a visszajelzést, akik írtak nekem, és várják, örömmel olvassák, mert értékesnek tartják az EÖGYKE Füzeteket. Ezúttal is idézek néhány levélből, a könnyebb érthetőség kedvéért néhol kiegészítve.

Kedves Júlia!

A decemberi Füzetekben olvastam, hogy Magyarláposon Lengyel Lajos és Gopcsa Anna leányának, Lengyel Annának az esküvőjén – 1892. február 21-én – amikor is Mánya Márton ügyvédi írnokkal kötött házasságot, az egyik tanú *Gopcsa Joachim* volt, akiről semmit sem tud Ön. Én tudok egyet-mást. Például azt, hogy Gopcsa Anna a Joachim testvérének, Péternek volt a lánya.

Egyébként a Gopcsa család tagjai mindig értelmiségi munkakörben dolgoztak, és egyetlen család tagjai voltak.

Joachim dédapám városi tanácsnok volt, híres anekdotázó, társasági ember Szamosújváron. Felesége *Donogán Mária* volt, és 5 gyermekük született:

Gopcsa Péter királyi albíró volt, *dr. Gopcsa László* kultuszminisztériumi államtitkár, *dr. Gopcsa Jakab* tisztifőorvos, *Gopcsa Juliánna* Temesvári Istvánhoz ment feleségül, *Gopcsa Mária* pedig Marusán Gusztávhoz.

Dr. Gopcsa Jakab volt a nagyapám. Nagytudású orvos, aki a diplomája átvétele után Bécsben folytatta tanulmányait, majd hazatért a szamosújvári Felsővíz utca 28. szám alatti házukba, feleségül vette *Osztián Ilonát*, és 10 év alatt született 4 fiúgyermekük.

1907-ben egy napon valamiért összeveszett Szongott Kristóffal, aki akkor írta Szamosújvár monográfiáját (??? B.K.J.), de úgy megnehezelt nagyapámra, hogy az egész családot bosszúból kihagyta a könyvéből.

Szegény nagyapám még azon éjjel meghalt, itt hagyva 4 kicsi fiát, akik közül a legnagyobb – apám – sem volt még 10 éves. Nagymama kegydíjből nevelte fel őket, mind diplomások lettek.

Azóta is szeretném tudni, hogy min veszték össze.

Bányai Elemér (Zuboly) Örmény anekdoták, de más könyvében is többször említi Joachim nevét.

Szeretettel üdvözli *Jakabné Gopcsa Aranka*
(Válasz a következő számunkban)

A marosvásárhelyi örmény-magyar közösség gyermekrovata (13. rész)

Kedves örmény származású gyermekek!

2007-ben elindítottunk nektek egy rovatot, hogy megismerjétek örmény őseink történetét. Magyar őseinkről – *Szent István királyról, Szent Erzsébetről, Szent Lászlóról, Szent Imre hercegről* és másokról – biztosan nagyon sok szép történetet ismertek. Ti azonban a magyar ősök mellett sok örmény hőst is őseiteknek tudhattok, akik Örményországban éltek, ahonnan mi is származunk. Rájuk is büszkék lehettek, mert nagyon sokat tettek népükért és hitükért, és büszkén mesélhettek róluk az iskolában és a barátaitoknak.

2007-ben többen válaszoltak a kérdésekre, és mi nagyon örvendünk nekik. De még sokan vannak, akik szeretnének írni és nyerni 2008-ban is. Mert a verseny a Marosvásárhelyi Örménymagyar Egyesület jóvoltából ebben az évben is folytatódik! Ha nem tudtok írni, akkor rajzoljatok, ha pedig nem értitek, akkor addig nyaggassátok szüleiteket és nagyszüleiteket, amíg segítenek.

LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” GYERMEKROVAT GYŐZTESE 2008-BAN!

Leveleiteket várjuk emailon: pattila001@yahoo.it, vagy *dr. Puskás Attila*, str. Busuioacului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia

Árdászcseesz (Kr. e. 190.)

Vákhársák halála után rövid ideig az örmények a perzsák uralma alá kerültek, akik pogányok voltak és a Napot imádták. A perzsák Ázsiában élő nép volt, kultúrájuk és műveltségük révén nagy hatással voltak az örményekre is. Később azonban Nagy Sándor görög hadvezér elfoglalta Ázsiát és 350-323 között megtörte a perzsák hatalmát. Nagy Sándor idejében elterjedt a görög civilizáció és kultúra Örményországban és Ázsia több országában.

Krisztus előtt 190 körül I. Árdászcseesz egy hatalmas dinasztíát alapított Örményországban, melyet az Árdászcseeszian dinasztíának neveznek. Egy pompás koro-

názási szertartáson koronázták Örményország királyává. Nagy hatalomra tett szert és kiterjesztette az ország határait. Kítűzte az örmény zászlót az Eufrátesz folyó és a Kaszpi-tenger közötti vidék minden helységében, és kikiáltotta az ország függetlenségét. Legfontosabb feladatának azt tartotta, hogy az örmények megismerjék a görög kultúrát, és minél hamarabb elfeledjenek minden pogány perzsa hagyományt és szokást.

Miért tartotta Árdászcseesz fontosabbnak azt, hogy az örmények inkább a görög kultúrát, mint a perzsa szokásokat ismerjék?

Dinasztia = királyi uralkodóház

2007 végén a legjobb, legszebb válaszok beküldői között két nyertesünk van: Kovrig István Désről és Molnár Zsófia Marosvásárhelyről, akik egy-egy mesekönyvet kaptak ajándékba.

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (két-szer) egy százalékat erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelemadójának 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassa.

Tizenegy éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdetől fogva „nyitott könyvként” működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az *Erdélyi Örmény Gyökerek Füzetek* hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhetek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitás-örzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen tagságunk azért dolgozik, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókorak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevallásakor az APEH által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett **adószáma:**

18085590-1-41

A kedvezményezett **neve:**

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

melynek részegyháza a magyarhoní, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1% 1%

Felhívás!

Tisztelt Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek magyarországi Olvasója!

Kérjük, hogy munkánk segítése érdekében a februári füzetek mellékleteként kiküldött felmérésünkre adott válaszát hozzánk visszaküldeni szíveskedjék (postán, vagy e-mailben a magyar.ormeny@t-online.hu), amennyiben ezt még nem tette meg.

Célunk, hogy a kiadványunk hasznosságáról tájékozódjunk, valamint felmérjük, hogy anyagi lehetőségeink szűkülése és a költségek folyamatos emelkedése mellett hogyan tudjuk lapunkat fenntartani. Célunk, hogy kiszűrjük azokat a címzeteket, akik bár havonta megkapják ingyenes újságunkat, mégsem olvassák azt, illetve azokat a címeket is, amelyek címlistánk elavulása miatt már nem aktuálisak, pontosak. További célunk, hogy minél több olvasót átszoktassunk a Füzetek interneten való olvasására. Weboldalunkon (új: www.magyarormeny.hu) a Füzetek teljes terjedelmében megtalálható, s emellett a friss hírek és programok, köztük a Fővárosi Örmény Klub aktuális meghívója is olvasható. Terveink szerint azáltal, hogy minél több olvasónk áttér a papír alapú Füzetek olvasásáról az internetes változatra, a nyomdai és postaköltségek csökkenésével tartani tudjuk a tartalom minőségét és az oldalszámot. Terveink szerint olvasóinkat e-mailben havonta értesítenénk az új Füzetek weboldalra felkerüléséről. Amennyiben Ön lemond a papír alapú Füzetek olvasásáról, de a későbbiekben meggondolja magát, bármikor e-mailben vagy telefonon újra feliratkozhat címlistánkra. A Füzetek számai évkönyv formájában félévente kiadásra kerül, amit megvásárolhat e-mailen vagy telefonon megrendelve.

Aki a füzetek kiadását anyagilag vállalja támogatni, úgy azt készpénzbefizetéssel a Fővárosi Örmény Klubban, banki átutalással (Budapest Bank Rt. 10100792-72594972-00000007, „füzetek kiadás támogatása”, vagy csekkben teheti meg. Kérjük a csekk igénylését jelezni. *(Kiadó)*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára befizethető.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1255 Budapest, Pf. 189. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(Budapest, 1054 Akadémia u. 1. III. emelet 338-339., telefon: 332-1791)

e-mail: fovarosiormeny@startadsl.hu; fovarosiormenyonkorm@startadsl.hu

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Mb. főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, Dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia, Dobó Attila

Szerkesztőség: 1255 Budapest, Pf. 189. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Mackensen Kft.